

Tarih Öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl Dizisi Özelinde Tarih Konulu Film ve Dizilerin Öğretimde Kullanımına Yönelik Görüşleri*

History Teachers' Opinions About the use of Historical Movies and TV Series Specific to Muhteşem Yüzyıl in Teaching

Ramazan KAYA**

Hasan GÜNAL***

Özet: Tarih konulu film ve diziler toplumda hemen her zaman ilgi kaynağı olmuş ve ses getirmiş önemli yapıtlardır. Bu yapıtlar aynı zamanda sanat ve akademi dünyasında gerçeklik ve kurgu kavramları çerçevesinde önemli tartışmalara da zemin oluşturmuştur. Tarih gibi soyut bir alanı görselliğiyle somut hale getiren bu yapımlar aynı zamanda tarih öğretiminde kullanılabilecek önemli materyallerdendir. Öğretmenler tarafından bilinçli bir şekilde kullanılması koşuluyla, bu yapımların hem dersi eğlenceli hale getirme hem de öğrencileri çağımızın gerektirdiği bir takım becerilerle donatabilme potansiyelinden yararlanılabilir. Bu araştırmada tarih öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl dizisi özelinde tarih konulu film ve dizilerin derslerde kullanımına yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum il merkezinde görev yapmakta olan ve tarih konulu film ve dizilere ilgi duyan 7 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Nitel bir yaklaşımla ele alınan araştırmanın verileri, odak grup görüşmesi yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler tarih konulu bir film ve dizi çekilirken en fazla milli menfaatlere ve dönemin atmosferinin yansıtılmasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu yapımların tarih konularını somutlaştırdığını ancak öğrencilerin belirli hassas noktalara takılmalarına da neden olduğunu belirtmişlerdir. Derslerde kullanılacak filmlerin seçiminde milli menfaatlere ve ders konularına uygun olması, kullanımında ise önceden öğretmen tarafından izlenmiş olması, eleştirel izlemenin öğretilmesi ve açıklamalara yer verilmesi gerekliliğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler Muhteşem Yüzyıl dizisinin hem toplumun hem de öğrencilerin tarihe ilgisini arttırdığını ve bazı kavramların öğretilmesine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında dizinin sadece hareme odaklanarak eksik bir Osmanlı imajı çizdiğini ve reyting kaygısının ön plana çıkarıldığını belirtmişlerdir. Öğretmenler derslerinde Muhteşem Yüzyıl dizisinin sadece belli parçalarını kullanmaya olumlu bakmaktadırlar.

* Bu çalışma 25-27 Haziran 2014 tarihleri arasında Sakarya'da düzenlenen III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu, ISHE 2014'te sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye. E-posta: ramco@atauni.edu.tr

*** Arş. Gör.. Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretimi; Tarih Konulu Film ve Diziler; Muhteşem Yüzyıl; Kurgu; Gerçeklik.

Abstract: Historical films and TV series have almost always been the focus of interest and have been influential. These productions also provided ground for important discussions around reality and fiction notions in art and academy world. These productions that concretise abstract history with its visuality are important materials that can be used in history teaching. If used consciously by teachers, these productions can both make classes fun and can equip students with some skills of the age. This study attempts to identify ideas of history teachers about the usage of historical film and TV series specific to Muhteşem Yüzyıl. Working group of the study is composed of 7 history teachers who are interested in historical films and TV series and live and work in the centre of Erzurum city. Data of the study that are dealt with qualitative approach have been acquired by focus group discussion. According to the findings, teachers expressed the need for paying attention to national interests and reflecting the age's atmosphere most, while shooting the movie or series. Teachers have asserted that the productions concretise history subjects, however cause students to stick in sensitive subjects. They voiced the need that the films that will be used in the class should be appropriate for national interest and curriculum, and teachers should watch it beforehand and there should be some explanations, and students should be trained for critical watching. Teachers have stated that Muhteşem Yüzyıl have both increased students' and society's interest for history, and helped people learn some concepts. Besides, they also asserted that the series with its strong emphasis on harem, creates a deficient Ottoman portrait, and has rating concern. They favour using just some parts of Muhteşem Yüzyıl in their classes.

Keywords: History Teaching; Historical Films and TV series; Muhteşem Yüzyıl; Fiction; Reality

Giriş

Tarih, geniş bir zaman dilimini kapsayan konuları ile gerek sinema gerekse dizi yapımcıları için her zaman önemli ve tükenmeyen bir kaynak niteliğinde olmuştur. Yapımcılar bu kaynaktan kimi zaman belgelere kimi zamansa kurguya ağırlık vererek yararlanmışlardır (Öztaş, 2011: 797). Yapımcıların ortaya koyduğu bu tarih konulu film ve diziler toplumda hemen her zaman ilgi kaynağı olmuş (Walker 2006: 31) ve ses getirmiş önemli yapımlar olmuştur. Bu yapımlar aynı zamanda sanat ve akademi dünyasında gerçeklik ve kurgu kavramları çerçevesinde önemli tartışmalara da zemin oluşturmuştur. Tarih öğretmenlerinin tarihsel dönemleri veya olayları öğretmek için filmleri kullanması da yeni bir düşünce değildir (Walker, 2006: 30). Tarih gibi soyut bir alanı görselliğiyle somut hale getiren bu yapımlar aynı zamanda tarih öğretiminde kullanılabilecek önemli materyallerdendir. Öğretmenler tarafından bilinçli bir şekilde kullanılması koşuluyla, bu yapımların hem dersi eğlenceli hale getirme hem de öğrencileri çağımız tarih öğretiminin hedeflerinden birisi olan bir takım becerilerle donatabilme potansiyelinden yararlanılabilir. Filmler, eğlendirme ve öğretme gibi

diğer medya araçlarında bulunmayan iki önemli unsuru birlikte sağlamaktadır (Birkök, 2008: 9). Tarih konulu filmler öğrencilerin ilgisini çekmede önemli potansiyele sahip bir tarih sunum şeklidir. Bu durum, filmin hareketliliğinden ve yapısından kaynaklanmaktadır. Kurmaca ile birlikte geçmişte yaşananları görselleştirmesi bu ilgiyi sürekli kılmaktadır (Öztaş, 2007: 48). Gerek Avrupa’da gerekse ülkemizde yapılan araştırmalar bu sunum şeklinin öğrenciler tarafından ilgi çekici ve keyif verici olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Demircioğlu, 2007: 79-80; Tekeli, 1998: 74-79; Kaya, 2005: 227-228; Çoban 2011: 52-55, 61, 66-67, 70-71; Aktekin ve Çoban, 2012: 148-150, 156-157; Öztaş, Anıl ve Kılıç 2013; Özmen, Er ve Ünal, 2014: 414). Gerek öğrenciler gerekse toplum tarafından tarihsel yapımların ilgiyle karşılanması, bu yapımların bilinçli ve eleştirel bir gözle izlenmesini de gerekli kılmaktadır. Bu yapımlar diğer tarih sunum araçları gibi bir fikri savunabilir, üstelik duyguların da işe karışmasıyla daha etkili olabilirler (Öztaş, 2012: 166). Üstelik yeni nesillerin görsel medyaya çok aşina olmaları da bu etkiyi arttırmaktadır (Luis Alvarez ve diğ., (2004)’ten akt. Birkök, 2008: 6). Filmler genellikle toplumda bilinçsiz bir şekilde izlenmektedir ve bu durum filmlerin izleyiciler üzerinde büyük bir etki oluşturmalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin filmleri eleştirel bir bakış açısıyla izlemeleri büyük önem taşımaktadır (Güven vd., 2014: 344). Çünkü Öztaş’ın (2007: 105; 2011: 799) belirttiği gibi filmler gerçekliğin yanı sıra kurguyu barındırabilir fakat bu kurguyu gerçek ve doğru gibi algılayan izleyiciler de çok sayıdadır.

Tarih sınıflarında da belgesel ve tarihi filmler öğrenciler tarafından genellikle gerçeğin ifadesi olarak düşünülürler (Walker, 2006: 34). Bu nedenden dolayı filmler öğretmenler tarafından derslerde analiz edilerek kullanılmalı, bu yapımların tarihsel gerçekleri nasıl manipüle edebileceği öğrencilere açıklanmalı ve bu yapımların nasıl sorgulanacağı gösterilmelidir. Filmlerin seçiminde, kullanımında gerekli olan kriterlere dikkat edilmeli, film gösterimi sonrasında etkinliklere yer verilmelidir (Öztaş, 2007: 131, 139; 2008: 546-547; 2012: 167-170). Filmler öğretmenler tarafından planlı ve bilinçli bir şekilde ele alındığında tarih öğretimi için öğrencilere önemli becerilerin kazandırılmasında ve onların başarılarını arttırmada etkili olabilirler (Demircioğlu, 2007: 78; Öztaş, 2007: 139-144, 179; 2012: 172-173). Bunun yanında filmler, tarihi olayları somutlaştırıp olayları canlandırarak öğrencilerin geçmişi daha iyi algılamalarında, kalıcı bir şekilde öğrenmelerinde, onların derse güdülenmelerinde, dersi ilginç hale getirerek kazanımların gerçekleşmesinde, karmaşık konu ve

kavramların öğretilmesinde ve öğrencilerin duygularına hitap etmede, empati yeteneklerini ve tarihsel okuryazarlık becerilerini geliştirmede, gerekçeli karar alma becerisi kazandırmada, çoklu bakış açılarını sunmada, tartışmalı konuları ele almada etkili araçlardır (Demircioğlu, 2007: 80-82; Öztaş, 2007: 139, 152-153; 2012: 165, 171-172; Çoban, 2011: 29-37; Marcus ve Stoddard 2009: 281; Marcus, Metzger, Paxton ve Stoddard 2010: 113; Muratalan, 2011: 84-85; Aktekin ve Çoban, 2012: 143-145; Çencen ve Demir, 2013: 79-81; Walker, 2006: 31). Ayrıca, *“film ve televizyon öğrencilerin dünya hakkında bilgi edindikleri ve güncel olayları öğrendikleri temel kaynaklardır, dolayısıyla, film aracılığıyla eleştirel tarih okuryazarlığının gelişimi de bireyin tüm eğitim yaşantısını olumlu yönde etkileyecektir”* (Güven vd, 2014: 340). Ancak ülkemizde bu materyalden yeterli seviyede yararlanılmadığı da ortaya konan sonuçlardandır (Demircioğlu, 2007: 80). Son yıllarda ülkemizde bu yapımların tarih öğretiminde bir materyal olarak kullanımı üzerine gerek teorik gerekse uygulamalı çalışmaların yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Ancak özellikle İngiltere merkezli olmak üzere Batı Avrupa’da filmlerin eğitimde kullanımına yönelik çalışmaların 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar indiği düşünüldüğünde ülkemizdeki bu çalışmaların henüz bir birikim oluşturmaya yeterli olmadığı söylenebilir (Demircioğlu, 2007: 79; ayr. bkz. Yakar, 2013: 21-36).

Konuya yönelik gerek kuramsal çalışmalar (Demircioğlu, 2007; Öztaş, 2011, 2012) ve gerekse film kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisine (Öztaş, 2007, 2008), filmlerin derslerde kullanımına ilişkin sınırlı sayıdaki uygulamaların yansıtılmasına (Çatal, 2011), film ve dizilerin tarih öğretiminde kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerine (Çoban, 2011; Aktekin ve Çoban, 2012) ve tarih öğretmenlerinin tarihî filmlerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlara (Muratalan, 2011), lise öğrencilerinin Muhteşem Yüzyıl dizisine yönelik kanaatlerini ve dizinin kodlarını nasıl çözdüklerini tespiti (Şeker ve Şimşek, 2012), "Muhteşem Yüzyıl" isimli tarih dizisi ile 10. sınıf tarih ders kitabındaki "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi" söylemlerinin göstergebilimsel açıdan karşılaştırılmasına (Çencen ve Demir, 2013), tarihî film veya tarihî dizilerin tarihe ilgiyi artırıp artırmadığına yönelik öğrenci görüşlerini elde etmeye (Öztaş, Anıl ve Kılıç 2013) ve Muhteşem Yüzyıl dizisi örneğinden hareketle televizyon dizilerinin ortaokul öğrencilerinin tarih bilinci üzerine etkisine yönelik (Özmen, Er ve Ünal 2014) uygulamalı çalışmalar sınırlı sayıdadır.

Bu araştırmada tarih öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl dizisi özelinde tarih konulu film ve dizilerin derslerde kullanımına yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Muhteşem Yüzyıl dizisinin seçilmesinin sebebi, dizinin hem güncelliğinden hem de akademik çevrelerde ve toplumda geniş bir tartışma ortamı oluşturmasıdır (bkz. Bilis, 2013). Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Tarih öğretmenlerinin bir tarih filmi veya dizisi çekilirken dikkat edilmesi gereken kriterler hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- 2- Tarih öğretmenlerinin derslerinde genel olarak kullanmayı tercih ettikleri yapımlar nelerdir?
- 3- Tarih öğretmenlerinin film ve dizilerin tarih eğitimine katkıları hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- 4- Tarih öğretmenlerinin derslerinde kullanacakları dizi veya filmleri seçerken dikkat edilmesi gereken kriterler hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- 5- Tarih öğretmenlerinin dizi veya filmleri derslerde kullanırken dikkat edilmesi gereken hususlar hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- 6- Tarih öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl dizisi hakkındaki genel kanaatleri nelerdir?
- 7- Tarih öğretmenlerinin derslerinde Muhteşem Yüzyıl dizisinden yararlanmaya yönelik düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma; “insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarıyla, dünyalarını nasıl şekillendirdikleriyle, deneyimlerine ne gibi anlamlar yükledikleriyle ilgilenen, araştırmacının veri toplama ve analizinde başlıca araç olduğu, tümevarımsal bir sürecin takip edilerek oldukça açıklayıcı ve zengin betimlemelerin yer aldığı ürünler ortaya koyan” araştırma türü olarak tarif edilebilir (Merriam, 2013: 14-16). Araştırmada veriler, odak grup görüşmesi ile elde edilmiştir. Morgan (1988: 12) odak

grup görüşmesini, az sayıda insanın belirli bir konuya yoğunlaşmış informal olarak bir tartışma yapması yoluyla araştırmacıların nitel veri elde etmelerine olanak veren bir yöntem olarak tanımlamaktadır (akt: Wilkinson, 2004: 177). Odak grup görüşmeleri araştırmalarda tek başına bir nitel yöntem olarak kullanılabilir ve bu görüşmelerde yer alacak katılımcıların sayısı 4 ile 8 arasında değişebilir (Wilkinson, 2004: 178). Bu görüşme türünde sorulara verilen cevaplar, katılımcıların kendi aralarındaki etkileşimlerden doğar. Katılımcılardan birinin herhangi bir soruya verdiği cevabın diğer katılımcılar tarafından duyulması, onlara kendi düşüncelerini bu cevap doğrultusunda ifade edebilme olanağı sunmaktadır. Odak grup görüşmelerindeki bu etkileşim araştırmacılara zengin bir veri elde imkânı sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 179). Araştırmada odak grup görüşmesinin tercih edilmesinde, öğretmenlerin kendi aralarındaki etkileşimin bireysel olarak yapılacak görüşmelere göre konuyla ilgili daha zengin veri sunabileceği düşüncesi etkili olmuştur. Görüşmenin 3 saat 16 dakika sürmesi ve grup içi etkileşim sonucunda verimli tartışmaların ortaya çıkması (ki bu tartışmaların bir bölümü çalışmada sunulmuştur), odak grup görüşmesinin tercih edilmesindeki beklentilerin gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum il merkezindeki farklı okullarda görev yapan 7 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenler ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 140). Örneklem ölçütü, tarih konulu film ve dizilere ilgi duyma olarak belirlenmiştir. Katılımcılara ait bilgiler aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenler Hakkında Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Mesleki Deneyim	Mezun Olunan Fakülte	Lisans Üstü Eğitim Durumu	Görev Yapılan Okul
1	Bay	11 yıl	Eğitim	Doktora aşaması	Anadolu Lisesi
2	“	11 yıl	Eğitim	Doktora aşaması	Anadolu Lisesi
3	“	8 yıl	Eğitim	Doktora aşaması	Anadolu Lisesi
4	“	12 yıl	Edebiyat	Doktora aşaması	Anadolu Lisesi
5	“	6 yıl	Edebiyat	Tezli Y.Lisans mezunu	Anadolu Lisesi
6	“	14 yıl	Edebiyat	Doktora aşaması	Anadolu Lisesi
7	“	12 yıl	Edebiyat	-	Meslek Lisesi

Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Odak grup görüşmesinde kullanılan görüşme formu; araştırmanın kaynakçasında belirtilen ve tarih öğretiminde film kullanımına yönelik ilgili literatür gözden geçirilerek hazırlanmış ardından Tarih Eğitimi alanında görev yapan ve mesleklerinde en az 5 yıllık deneyime sahip olan 2 öğretim üyesinin görüşlerine başvurularak son şeklini almıştır. Odak grup görüşmesi 2 araştırmacı tarafından 2012 Ocak ayında Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi 307 nolu sınıfta ses kayıt cihazı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılardan Kaya, görüşmenin moderatörü olmuş, Günal ise görüşmenin önemli noktalarını not alıp, görüşmenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için yardımcı rolünde görev almıştır. Görüşme; katılımcıların konuyla ilgili olması yüzünden standartlardan biraz daha uzun sürerek 3 saat 16 dakika devam etmiştir. Araştırmacılar görüşmenin olması gerekenden daha uzun sürdüğünün farkında olmasına rağmen katılımcıların görüşmeye devam etmek istemesi ve verimli tartışmaların yaşanmasından dolayı herhangi bir müdahalede bulunmamışlardır. Öğretmenler görüşmeler sırasında hararetli tartışmalara girmişler, beğendikleri filmleri karşılaştırmışlar, Türk halkının tarih ve film algısına değinmişler, ilgili konularda İslâm hukukundan, siyasi meselelere birçok konuyu ele almışlardır.

Verilerin Analizi

Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi *“verilerin betimsel bir yaklaşımla sunulduğu, temalar arası ilişkilerin belirlendiği, araştırmacının veri analizi sürecine kendi yorumlarını katarak daha etkin bir rol üstlendiği”* veri analiz yöntemi olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 254). Odak grup görüşmesi, görüşmenin hemen ardından bilgisayara kaydedilmiş ve Word dosyasına aktarılmıştır. Görüşmenin aktarılması yaklaşık 1 ay sürmüştür ve 59 sayfalık veri ortaya çıkmıştır. Daha sonra veriler 2 araştırmacı tarafından ayrı ayrı okunarak bireysel olarak kodlar hazırlanmıştır. Ardından 2 araştırmacı beraber yürüttükleri 4 haftalık çalışmayla verileri tekrar değerlendirip ortak kodları belirlemiştir. Bulgular tablolar ve katılımcıların ifadelerinden alıntılarla birlikte sunulmuştur. Alıntılar 1’den 7’ye kadar olan kodlarla verilmiştir. Alıntılarının verilmesinde mümkün olduğunca tartışma bağlamı korunmaya çalışılmıştır. Alıntılar verilirken konu ile doğrudan ilgili olmayan cümlelerin ve tekrarlanan kelimelerin çıkartılması (...), bazı cümle düşüklüklerinin ve dilbilgisi yanlışlıklarının düzeltilmesi, anlamı tamamlamak için bazı kelimelerin köşeli parantez içinde eklenerek gösterilmesi [] işlemleri de yapılmıştır. Bu işlemler mümkün

olduğunca asgari düzeyde ve anlamı değiştirmeyecek bir şekilde yapılmaya çalışılmıştır (bkz. Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2013: 158).

Bulgular

Tarih Öğretmenlerin Bir Tarih Filmi veya Dizisi Çekilirken Dikkat Edilmesi Gereken Kriterler Hakkındaki Görüşleri

Tarih öğretmenlerin bir tarih filmi veya dizisi çekilirken dikkat edilmesi gereken kriterler hakkındaki görüşleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenlerin Bir Tarih Filmi veya Dizisi Çekilirken Dikkat Edilmesi Gereken Kriterler Hakkındaki Görüşleri

Kriterler	f	%
Milli menfaatlere ve hassasiyetlere önem verilmesi	5	25
Dönemin atmosferinin iyi yansıtılması	4	20
Gerçekliğe uygun olması	3	15
Kurgu ve gerçekliğin uyumlu olması	3	15
Görsellik	1	5
Reyting unsurunun dikkate alınması	1	5
Merak duygusunu uyandıracak nitelikte olması	1	5
Akıllı işaretlerin bulunması	1	5
Tarihin bütüncül olarak yansıtılması	1	5
Toplam	20	100

Tarih öğretmenleri tarih konulu bir film veya dizi çekilirken dikkat edilmesi gereken en önemli kriterler olarak milli menfaatlere ve hassasiyetlere önem verilmesi ve dönemin atmosferinin iyi yansıtılması gerektiğini belirtmişlerdir. Milli menfaatlere önem verilmesi gerektiğini belirten öğretmenlerden ikisi aynı zamanda bu yapımların tarihle yüzleşme gibi bir misyonunun olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden birisi ise film ve dizilerde toplumsal talep ve değerlerin dikkate alınarak toplumun tepkisinin çekilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Dönemin atmosferinin iyi yansıtılması gerektiğini düşünen öğretmenlerden üçü özellikle coğrafi çevre, kılık kıyafet gibi fiziksel çevre ve maddi unsurlara dikkat çekerken bir öğretmen ise insan ilişkilerine dikkat çekmiş ve bunu dikkate almayan yapımlardaki öpüşme sahnelerini eleştirmiştir. Öğretmenlerin nispeten üst sıralardaki diğer görüşleri bu yapımların gerçeklikle ilişkisi üzerindedir. Gerçeklik konusunda öğretmenler farklı

görüşler dile getirmişlerdir. Öğretmenlerden üçü filmlerin mümkün olduğunca gerçeğe uygun olmasını dile getirirken bir diğer üç öğretmen ise gerçeklikle kurgu arasında uyum olması gerektiğini belirtmiştir. Kurgu ile gerçekliğin uyumu açısından öğretmenlerden ikisi bilinen tarihi olaylar ve özel kişiliklerde gerçekliğe uygunluğa diğer bilinmeyen olaylar ve sıradan kişiler için dönemin atmosferine uygun olarak kurguya ve yazar/senaristin özgürlüğüne; biri ise kurgunun tarihsel gerçekliği bozmasına dikkat çekmiştir. Bir öğretmen ise gerçekliğe bire bir uygunluğun önemli olmadığını belirtmiştir. Bu öğretmen tarih filmlerinde bire bir gerçekliğe bağlı kalındığı zaman filmlerin bir belgesel formatına dönüşeceğini düşünmekte ve bu yapımların başlangıcına bunun tamamen bir hayal ürünü veya kurgu olduğu şeklinde bir ibarenin konulmasını önermektedir. Öğretmenlerin belirttiği alt sıralardaki görüşler ise görsellik, reyting ve merak duygusu ile ilgili unsurların dikkate alınması, akıllı işaretlerin bulunması ve tarihin bütüncül olarak yansıtılmasıdır. Öğretmenlerin görüşmede bazen çelişkide kaldığı noktalar da görülmüştür. Örneğin bir öğretmen bu yapımların çekiminde hem toplumsal talep ve değerlerin dikkate alınması gerektiğini hem de reytingin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

...Yani hocamın dediği doğru. Hani her şeyi hallettik bir bu mu kaldı? Şimdi insanlar bugün, günümüzde zaten sorunlu. Şimdi dönüp geçmişte de sorunu bulduğun an çözüme kavuşacak bir yeri kalmıyor. Ya bırak adamın geçmişte ideali olsun. Akademik dünya zaten bunu biliyor, konuşuyor, tartışıyor, yazıyor, çiziyor...Ben, şahsen şunu söyleyeyim; [işimi] lisede karşımdaki kişinin tarihçi olması gayesiyle yapmıyorum. Onun, bu memlekete yarın adamakıllı biri olması için tarihi öğretiyorum. Burada ortak gayenin bu olması kanaatindeyim. Yoksa dönüp işte bak burada yüzleşelim, bak işte bu böyle diye değil. Bir ara şunu dillendirdiler; “ya yeniçeriler oğlancı imiş falan filan”. Tonla soru geldi bana... Sürekli buna vurgu yaparak bir yerleri çöküntüye uğratma amacı güdüldüğünü düşünüyorum. O yüzden daha fazla milli hassasiyetleri olan kişilerin bu sektöre girmesini istiyorum... (1)

Çekerken herhalde dönemin kendisini yansıtmak istiyorsak fiziki anlamda bu şartları yerine getirmek gerekiyor. Yani görsellik anlamında onları net şekilde ortaya koymak lazım. Bir kere yapımcı olsam herhalde bu işi para kazanmak için yapardım. Bir yerde kamuoyunun düşünsel alt yapısından

gelen bir insanım. Bir yerde popülizmi yakalayıp izleyici kitlesini arttırmayı düşünürüm. Bir taraftan da toplumu karşıma almak istemem açıkçası. (2)

İnsanların merak duygusunu uyandıran, izlettiren şeyler olması gerekir. Bu yüzden zaten az önce şeyi konuşuyorduk ya hani tarih kitaplarına çok ilgimiz yok ama bu dizilere var. Bunlar bizi merak ettiriyor. Bir yapımcı da olsam herhalde merak ettirecek şeyleri, bir de tabi belki kendi dünya görüşümü de düşünerek böyle bir film yapardım. (3)

Bir tarih filmi çekilirken yapılması gereken şey; bir kere konuya uygun bir coğrafi çevre, insanların kılık kıyafeti olmalı. Yani o dönemi yansıtmalı. 16. yüzyılı anlatıyorsan 16. yüzyılı, milattan önceyi anlatıyorsan milattan önceyi yansıtmalı. Yani insanlar seyrettiği zaman o döneme gidebilmeli. O atmosferi yansıtmaları lazım. Yani 13. yüzyıl Bursa'sına gitmen gerekir eğer onu anlatıyorsan. Gidemiyorsan gerçekliği yoktur, zayıf kalır. (4)

Sadece tarihi film için değil başka bir filmde de başarı buradadır. Hani neyi anlatıyorsunuz? Çok zengin birini anlatıyorsanız ona göre, fakir birini anlatıyorsanız ona göre. Hatırlarsınız mesela eski Türk filmlerinde kadın köylüdür, inek sağlar ama makyajı yerindedir. Yani genel anlamda yapımlarında buna dikkat etmek lazım. (3)

...Yönetmenden tarih metodolojisi beklemem. Bu birincisi. İkincisi şu gerçeklik. Şunu söyleyeyim gerçeklik şurada var, onun dışında burada herhangi bir hoca arkadaşım bunu iddia etsin, ben mesleğimi bırakacağım. İbrahim Paşa ile neydi o eşi Hatice Sultan. Bunlar birbirlerine âşık oluyor. Bunların birbirlerini görmesi bizim bildiğimiz tarihe göre imkânsız. Tarih bir yerden sonra bitmiştir. Şimdi bak ikisi birbirleriyle evlenmiş bu bir gerçek. Artık ondan sonrası biz beğenmesek de o senaristin işi. Bir şekilde gösterecek. Kanuni'nin [dizinin] şimdi sürekli haremi yansıtmaları hata. Ben onu kabul ediyorum. Ama şunu diyorum. Bu dizide Kanuni'nin kapısı bir kadın tarafından x Hürrem tarafından çalınmakta mıdır? Evet, Hürrem, Kanuni'nin kapısını çalmıştır. Bu bir tarihi gerçektir. Kapıyı çalıp içeri girdikten sonra tarih bitmiş. Bunu artık birisi nasıl yapacak? Gerçeklik arıyorsun. O zaman bu ilişkileri vermeyeceksin. İnsan ilişkilerini vermeyeceksin...Nasıl çözeceğiz? Mesela siz hocam söyleyin soruyorum. Hadi burada bütün hocalara soruyorum Hatice ile İbrahim'i nasıl evlendireceksiniz?...Ben bakın hareme girilmesi yanlış diyorum

ama ilginç olan o değil ki. Hani bir bütün sorunlarımız bitti de Kanuni'nin yatak odası mı? Ona da katılıyorum ama şu sizin dediğinize şimdi nasıl cevap vereyim. Kanuni'nin yatak odasına girdiği zaman bir kadın acaba, oğullarının hükümdar olabilmesi için herkesi yutan bir kadın, bunu da söylesin artık herkes canım, bu da çok şirin bir kadın değil yani. Yutan bir kadın onun karşısında el pençe divan mı duruyordu? Canım cicim diye cilveleşiyor muydu? Bu insan yani. Padişah dediğinde insan yani. Çoluk çocuğu var, seviyor, cilveleşebiliyor. Bilemiyoruz ki? Şimdi bunu yapımcı orada güzel oturtmuş. Yani kadın şöyle [eğilerek]¹ gidiyor. Yani böyle sallana sallana karı-koca samimiyeti ile girmiyor içeri. Bir saygı karşıdaki bir padişahmış gibi giriyor. İsterse odasından kovabilir de yani. Orada bence onu yansıtmışlar. Bak şunu diyorum; mahreme girilmesi yanlış. Ama girilmişse şayet orada yazarın özgürlüğü var... (5)

...Şu anda mizahsal kurgu, işte sorun da burada. (6)

Ama bir yerden sonra ne yapacaksın hocam. O zaman da ben diyorum ki İbrahim ile Hatice'yi nasıl evlendireceksin ben de onu merak ediyorum. (5)

Kanuni Sultan Süleyman ile Hürrem'in aşkı büyük bir aşk. Tarihte var ama bu aşkı çok farklı da anlatabilirsiniz. Şimdi bakın günümüzdeki olay ne? Polis reyting ile ilgili bir operasyon yaptı. Türkiye'de 10 milyar dolara yakın bir reklam pastası var. Bütün yapımcıların şu andaki tek amacı reyting. Yani bunun dışındaki hiçbir şey yapımcıyı ilgilendirmiyor. (7)

Adamın ekmek kapısı canım. (4)

Onu diyorum ama hocam burada bazı şeyleri anlatırken, az önce hocam çok güzel söyledi, dönemin şartları içinde bir aşk daha farklı ifade edilemez mi hocam? (7)

Ya onu sen yapsaydın daha farklı yapardın. Başkası daha farklı yapardı. Bunu yapabilmesi için o alt yapıya sahip olması lazım. (4)

...Diyorum ki gerçeklik olması gerekiyor. Onun için ben tarihi roman sevmiyorum. Gerçeklik mutlaka olacak ama kapının arkasındaki olaylarda

¹ Bu ifade görüşme sırasında katılımcının yaptığı eğilme işaretine dayanılarak yazılmıştır.

özgür olmalı. Ama Mohaç Savaşı'nda ben kendim kurgu yapacağım diyemezsiniz. (5)

...Biraz önce hocam söyledi. Bugün Türkiye'de sinema milli değil ki. Net söylüyorum. Milli olsaydı hakikaten bu kadar mı olurdu? Kendine ait şeyler ortaya koyabilmesi için milli olmalı. Milli olamayan zaten hiçbir zaman evrensel olamaz. Çabuk tüketirsiniz. (6)

Tarih Öğretmenlerinin Derslerinde Genel Olarak Kullanmayı Tercih Ettikleri Yapım Türleri

Tablo 3

Öğretmenlerin Derslerinde Genel Olarak Kullanmayı Tercih Ettikleri Yapım Türleri

Yapım Türleri	f	%
Tarihi Belgesel	4	50
Tarihi Film	2	25
Tarihi Dizi	1	13
Hiçbiri	1	13
Toplam	8	100

Öğretmenlerin tarih derslerinde çoğunlukla belgesellerden yararlanma eğiliminde oldukları görülmektedir. Öğretmenlerden ikisi film, birisi ise dizi (Kuruluş/Osmancık) kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden birisi ise bu yapımların hiçbirini kullanmadığını belirtmişlerdir.

Tarih Öğretmenlerinin Film ve Dizilerin Tarih Eğitimine Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenler tarih konulu film ve dizilerin tarih eğitimine katkısı bakımından hem olumlu hem de olumsuz görüşler dile getirmişlerdir (Bkz. Tablo 4 ve Tablo 5).

Tablo 4

Öğretmenlerin Film ve Dizilerin Tarih Eğitime Katkıları Hakkındaki Olumlu Görüşleri

Görüşler	f	%
Konuları somutlaştırması	5	26
Olayları canlandırması	2	11
Tarihe ilgiyi arttırması	2	11
Dönemin atmosferini yansıtmaması	1	5
Olayların ruhunu yansıtmaması	1	5
Konunun kavranmasını sağlaması	1	5
Kalıcı bilgiler sağlaması	1	5
Kısa sürede daha fazla bilgi vermesi	1	5
Kısa sürede etkili öğrenmeyi sağlaması	1	5
Öğrencinin derse katılımını sağlaması	1	5
Öğrencinin hayal gücünü geliştirmesi	1	5
Farklı bakış açılarını kazandırması	1	5
Öğretmenlerin bilgi edinmesini sağlaması	1	5
Toplam	19	100

Öğretmenlerin bu konudaki olumlu görüşlerinin en önemlisi bu yapımların tarih konularını somutlaştırmasıdır. Bu yapımların olayları canlandırması, tarihe olan ilgiyi arttırması üst sıralardaki diğer görüşlerdir. Dönemin atmosferini yansıtmaması, olayların ruhunu yansıtmaması, konunun kavranmasını sağlaması, kalıcı bilgiler sağlaması, kısa sürede daha fazla bilgi vermesi ve etkili öğrenmeyi sağlaması, öğrencinin derse katılımını sağlaması ve hayal gücünü geliştirmesi, onlara farklı bakış açılarını kazandırması, öğretmenlerin de bilgi edinmesini sağlaması öğretmenlerce dile getirilen diğer görüşlerdir.

Konuyla ilgili öğretmenlerin olumlu görüşlerinden alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

Hocam hakikaten somutlaştırıyor işi. Şimdi soyut bir işle uğraşmak gerçekten çok zor. Hele derdimiz şuyorsa; karşınızdaki çocuğa bunu bir şekilde canlandırmak istiyorsanız, sürekli tahayyülden gitmiyor bu iş. İşte hayal edin, hayal edin. Ya nereye kadar hayal edelim yani? Hayal de bir yere kadar hayal...Bu noktada bu tür belgesellerin, filmlerin de herhalde en büyük katkısı bize bu oluyor. Yani işi somutlaştırıyor...Bir kere en güzel yanı şu. Tarih dersine ilgiyi arttırıyor. Çünkü dediğim gibi en büyük sıkıntımız şu; soyut bir ders. Yani matematik gibi değil. Arkadaşlar hadi iki kere iki dört. Tahtaya yazarsın, iki tane fasulye getir, onla da ispatlarsın. Kimya laboratuvarına gider

bir şey yaparsın. Bizim en büyük sıkıntımız bu. Yani [öğrenci] dokunmak istiyor. Diyor ki; geçmişte tabak nasıldı? Yani çok basit bir şey belki. Ama insanız da, tabiatımızda var, geçmişimizi merak ediyoruz. Geçmiş kültürümüzü merak ediyoruz. Bu yönüyle çok ciddi katkı sağlıyor. İlgiyi arttırıyor. Bir hayal gücü oluşturuyor. Kafasında artık canlandırmayı çat pat öğreniyor. Mesela İstanbul'un fethi ile ilgili konuyu anlatıyoruz güzel, birçok kaynaktan veriyorsunuz ama sözgelimi çok basit yapılmış çizgi film izletiyorsunuz. Çocuk onun etkisinde kalıyor. Çünkü sizin veremediğiniz alanı, bir sürü tematik hususu veriyor. Ders çok sınırlı hocam. Ders 40 dakikadır. Siz 40 dakikanın 30 dakikasında veya 45 dakikanın 30 dakikasında, 25 dakikasında ders anlatırsınız. Geri kalan öğrenciye soru sordunuz, o size sordu, falan oldu, filan oldu. Verebileceğiniz mevzu çok sınırlıdır. Ve Milli Eğitim'in size verdiği görev nedeniyle bunu sözgelimi bir saatte veya iki saatte halletmeniz lazım. Ama öyle olmuyor. İşte filmlerin, belgesellerin bu noktada katkısı ön plana çıkıyor. Sizin vermeyi unuttuğunuz, veremediğiniz, o an vaktinizin olmadığı şeyleri güzel aktarıyor...(1)

...Şimdi yararlarına az önce ister istemez arkadaşlar değindi. Somutlaştırmasıdır, çocukların, gençlerin zihninde olayların canlandırmasıdır. Tarihin bir nebze de olsa canlandırılması anlamında faydaları var...(2)

En büyük yararı somutlaştırma. Yani çok bariz bir şekilde şunu gördüm. Bazen hani 45 dakikalık bir derste bizim anlatmak, vermek istediğimizi, film hatta bir resim bile verebiliyor. Hani biraz önce İstanbul'un fethinden bahsediyorduk. İstanbul'un fethinden bahsederken işte anlatıyoruz, anlatıyoruz. Kitapta bir tane resim var. Bir anda bakıyorsunuz ki, sizin işte o gün yarım saatte belki 40 dakikada anlatmak istediğinizi çocuk bakarak o resimden anlıyor, anlayabiliyor. Film bunun bir anlamda biraz daha ötesi. Somutlaştırması en önemli etkeni. (3)

Bu yıla kadar filmleri çokça kullanıyordum. Bu yıl okul idaresi yüzünden kullanmıyorum. Özellikle imkân olmasına rağmen de kullanmıyorum. Ama tarih filmlerini kullanırken en çok kullandığım şey Osmanlık. Mutlaka 10. sınıflarda kullanıyorum. Ben hem Osmanlı sene başında okuturum sonra da filmini seyrettiririm. Film seyrettiği zaman da öğrenci aradaki farkı çok iyi kavrayabiliyor. Romanda kafasında soyut olan şeyi filmi seyrettiği zaman "a

ben romanda evet böyleydi ama ben iyi anlamamışım şimdi daha iyi anlıyorum” [diyebiliyor]... Bir de şunu söyleyeyim. İnsanlara bakış açısı kazandırmak açısından bu tip şeyler çok önemlidir. Biz tarihçiler, hep tarih kitabı okuruz. Ama tarihinin göremediği bazı noktalar oluyor, göremiyorsun. Ben buna hep şu örneği veriyorum. Amin Maalof’un Semerkant isimli romanında Nizamülmük, Ömer Hayyam ve Hasan Sabbah üçü birlikte karşılaşıyorlar ve konuşuyorlar. Mesela üçü medrese arkadaşıymış biz bilmezdik. Hasan Sabah, Nizamülmük’ü Türklere uşaklık etti, İran davasına ihanet etti diye suçluyor. Nizamülmük de ona şu cevabı veriyor: “Evet diyor Türkler geldi, ülkemizi bizden aldı. Kendi devletlerini kurdular. Ama devletlerini bir İranlıya bana teslim ettiler, devleti ben yönetiyorum. Ben bir İranlıyım”. Ben Selçuklu tarihine bu açıdan hiç bakmamıştım. Belki benim hatamdır. Bakan varsa gerçekten bravo. Çünkü tarih kitaplarında hiç bu bakış açısı verilmiyor... (4)

Somutlaştırması açısından, ilgi çekmesi açısından faydalı buluyorum...(5)

Bir de tabii kalıcı oluyor. Yani burada farklı bilgiler zihinde daha iyi kalıyor. Mesela 9. sınıflarda Truva’yı anlatırken o filmi izleyen çocuk Truva’yı daha iyi hatırlıyor, derse katılıyor. “Hocam, işte kaleyi alamadılar, at yolladılar” diyor. Yani çocukta bu etki varsa bizde de oluyor. (7)

Tablo 5

Öğretmenlerin Film ve Dizilerin Tarih Eğitimine Katkıları Hakkındaki Olumsuz Görüşleri

Olumsuz görüşler	f	%
İdeolojik ve yanlı olması	3	27
Öğrencilerin filmlerde hassas noktalara takılması	3	27
Belirli hassas noktalara ağırlık verilmesi	2	18
Toplumun şekillendirmede bir araç olarak kullanılması	1	9
Tarihi şahsiyetlerin toplumun imgesine uygun yansıtılmaması	1	9
Akıllı işaretler bulunmaması	1	9
Toplam	11	100

Öğretmenlerin konuyla ilgili olumsuz görüşlerine bakıldığında üst sıralarda bu filmlerin ideolojik ve yanlı olması ile öğrencilerin bu filmlerdeki hassas noktalara takılıp kalması bulunmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin filmlerde sergilenen padişahın veya devlet adamlarının (örneğin Atatürk) içki içmesi gibi noktaları çekip aldıklarını ve bu tarihi kişiliklerin diğer noktalarını göremediğini belirtmişlerdir. Ayrıca iki öğretmen de bu yapımları bütüncül bir tarih sunumu yerine belirli hassas noktalara ağırlık verdiğini belirterek eleştirmişlerdir. Bu yapımların toplumu şekillendirmede bir araç olarak kullanılması, tarihi şahsiyetlerin toplumun imgesine uygun yansıtılmaması ve akıllı işaretler bulundurmaması dile getirilen diğer olumsuz görüşlerdir.

Konuyla ilgili öğretmenlerin olumsuz görüşlerinden alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

...Benim en çok çekincede kaldığım şey bir Atatürk belgeseli vardı. Gayet güzel hazırlanmış...Ama arada bir ton sıkıntı var. Şimdi en büyük problem bu. Ama bir o kadar da orijinal, harika fotoğraflar var. Yani o kadar güç bir şey ki. Ya keseceksiniz... (1)

Arada Vahdettin'e sövmesi. (4)

Vahdettin'i bırakın işte Abdülhamit döneminde despotizmdi, bilmem falandı bir ton sıkıntı. Bu kez bir yeri yapayım derken öbür tarafı yıkıyorsunuz neredeyse. Bizim en büyük sıkıntımız bu... Adnan Menderes'in belgeselini izletiyorum. Neyse o da belli bir kesimce hazırlanmış. Onu da adam çıkıyor pat diye şuraya getiriyor; Atatürk'ün cenaze namazı kılınacak mıydı? Kılınmayacak mıydı? Çocuk bütün belgeseli siliyor. Aklına sadece şu soru geliyor... Maalesef bizim en büyük sıkıntımız bu. Hazırlanan CD'lerde mantıken bir bütünlük yoktur. Yani vermek istediği yeri vermiş, batırmak istediği yeri batırmış. Ben çocuklara sürekli vurguluyorum. Abdülhamitçi iseniz Atatürk'e düşman olmanız lazım. Atatürkçü iseniz Abdülhamit'e düşman olmanız lazım. Yahu kardeşim ikisi de bizim tarihimiz. Doğrusuyla da eğrisiyle de yanlışıyla da hepsi bizim. Cumhuriyet de bizim Osmanlı da bizim... Yani bize uygun böyle bütüncül bir şekilde izlettirebileceğimiz belgesel veya film çok çok sınırlıdır. İzletiyoruz ama dediğim gibi yani... Ama Mustafa'da en ön plana çıkan konuşma şuydu. Mustafa Kemal ayrılıkçı Kürtlere devlet kurma hakkı verdi mi, vermedi mi? Mevzu buraya gömüldü. Canlılıkla vurguladığı da oraydı. O günün argümanı da oydu. Bizde belgesel veya sinema kültürü böyle

gelişiyor. Yani 80 öncesi kuşağa bakın, 80 sonrası pardon, 80 sonrası yapılan filmlerde Türk imajı güçlüdür, Müslüman imajı zayıftır. Yani dönem dönem açıkçası değişiyor. Ben öyle gözlemliyorum, açıkçası öyle de bakıyorum. Günümüzde de aynı şeyi kullanıyorlar. Yani neyi vermek istiyorsanız, nasıl bir topluluk oluşturmak istiyorsanız... (1)

Sakıncaları, yine az önce konuştuğumuz gibi o filmlerden belli bir noktayı çekip almak ve buraya takılıp kalmak olarak söyleyebiliriz. Yani öğrencilerin, genel anlamda filmlerde verilmek istenileni değil de, özellikle belli bir noktayı alıp da oraya takılıp kalması. Özellikle hassas olan noktalarda. (3)

Birincisi iyi seçilmemiş filmler, yanlış bilinçlenmeye yol açabilir. Yani nedir? İşte Muhteşem Yüzyıl'ı koyar da Kanuni dönemini ona bakarak anlatırsan hata yaparsın. Çünkü bu tamamen Kanuni dönemini doğru anlatan bir dizi değildir. (4)

...Bu Atatürk ile ilgili belgeseller için de geçerli. Şu var. Eğer bir Mete Han'ı anlatan belgeselse onu izletiyorum. Çünkü o politize olmamış, bilimsel. Diğerleri ise politize olduğu için öğrenciye izletmiyorum. Çünkü alt yapısı yok... Şimdi ben orada Atatürk'ün insani anlatılmasından yanayım. Ama işte kadınlarla ilişkilerinde başarısız, sürekli içki içen, sofradan ülke yöneten vs. konular olduğu için orada on tane doğru şey de söylese, en son o noktayı öğrenci takip ediyor. "O içki içiyor". Öğrenci şunu öğrenememiş. Öğretmemişiz maalesef. Diyelim ki Kanuni kötü olsun. Devleti yönetmiş, adaletle yönetmiş, Avrupa'ya adalet dağıtmış değil mi? Ben Erzurum'dan kalkıp Divan-ı Hümayun'a gidebilir miyim Vezir-i Azam'ın karşısına çıkabilir miyim? Gidebilirim değil mi? Arkadaş gerisi önemsiz. Kanuni ne yapmış beni ilgilendirmiyor. Beni yönetti. Ama biz birinci şuuru veremediğimiz için, yani öğrenci alamadığı için bu sakat... (5)

Tarih Öğretmenlerin Derslerinde Kullanacakları Dizi veya Filmleri Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Kriterler Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 6

Öğretmenlerin Derslerinde Kullanacağı Dizi veya Filmleri Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Kriterler Hakkındaki Düşünceleri

Kriterler	f	%
Milli değerlere uygun olması	6	27
Müfredata ve konulara uygun olması	6	27
Milli tarih konuları dışında tarafsız olması	2	9
Kaliteli olması	2	9
Tarafsız olması	1	5
Gerçekçi olması	1	5
Politize olmaması	1	5
Dönemin atmosferini çok iyi yansıtması	1	5
Öğrencilerin seviyesine uygun olması	1	5
Akıllı işaretlerin bulunması	1	5
Toplam	22	100

Öğretmenlerin derslerde kullanılmak üzere seçilecek film ve dizilerde aradıkları en önemli kriterler bu yapımların milli değerlere, müfredata ve ele alınan konulara uygun olmasıdır. Milli değerleri ön planda tutan öğretmenler aynı zamanda film ve dizilerde tarihi kişiliklerin toplumun görmek istediği şekilde yansıtılması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenler kriterler açısından hem millîğe hem de eğitsel boyuta dikkat çekmişlerdir. Ancak bulguların tamamı göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin bu konuda milli değerlere daha fazla ağırlık verdikleri söylenebilir. Çünkü diğer kategorilerde görüleceği üzere bu dizi ve filmlerde tarafsızlık kriterini ön planda tutan üç öğretmenden ikisi bu kriteri milli değerler dışındaki konular için dile getirmişlerdir. Yani film ve dizilerde milli değerler söz konusu olunca bu ilkenin göz ardı edilebileceğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin konuyla ilgili belirttikleri diğer kriterler bu film ve dizilerin kaliteli olması, gerçekçi olması, politize olmaması, dönemin atmosferini çok iyi yansıtması, öğrencilerin seviyesine uygun olması ve akıllı işaretlerin bulunmasıdır.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

Filmin içeriğine bakmak lazım. Yani ne anlatıyor bir kere? Ne amaçla kullanacaksınız? Burası çok önemli. Ona dikkat etmek lazım. Kaliteli de olması lazım. Çok sıradan bir şey izlediğiniz zaman çok ciddiye de alınmıyor. İçeriğe

uygun olmalı, gerçekçi olmalı, milli değerlere bir kere ters olmamalı... Ben milli olması kanaatindeyim yani okulun gayesi budur. Tabii ki bunun üzerine evrensel değerleri de vereceksin ama temeli kesinlikle milli olmalı diye düşünüyorum. (1)

Tabii tarih dersinde biz tarafsız olmaktan bahsediyoruz. Tarihinin tarafsızlığından bahsediyoruz. Elbette göstereceğimiz o görsellerin de buna hizmet etmesi gerekiyor. Çünkü belli bir ideolojiye, amaca hizmet ettiği zaman bu tarih olmaktan çıkıyor. Milli değerlerimize de hizmet etsin. İşlediğimiz konuyla alakalı olsun. Mesela diyelim ki dünya tarihinden belli bir bölgenin tarihini işliyoruz...Amerikan tarihinden bahsediyoruz. 1200'lü yıllarda Azteklerden falan bahsedeceğiz. Bizim tarihimize bir alakası yok. Orada milli tarih anlayışı ile konuları anlattığımız zaman belki bir faydası olmaz ama tarafsızlık ön planda olmalı. Kendi tarihimizden bahsettiğimiz zaman milli yaklaşım sergilememiz gerekiyor. (2)

Yine hocalarımızın söylediği gibi en başta aklıma gelen şey tarafsızlık. (3)

Türk tarihçiliği için de geçerli mi bu? Yoksa? (araştırmacı)

Türk tarihçiliği ile ilgili milli. Yani Milli Eğitimin de bizden istediği, devletin genel siyasetinde de olan milli olması gerekir. Ama tarafsızlık da çok çok önemli. Milli bilinci uyandıracak şekilde olması gerekir. (3)

...Seçeceğin şey çok önemlidir. Ne seyretiliyorsun? Seyrettiğin şey konularla ne kadar alakalı? İkincisi filmi seyretilirken müfredatı yetiştirme noktasında ciddi zorluklar yaşamamalısın..." (4)

...Ben izleteceğimiz şeylerde Milli Eğitim'in bir akıllı işaretlendirme yöntemini uygulamasını istiyorum. Ona göre bu programların izlenebilirliğini koysun....Milliyetçi veya milli kavramı sadece Türklerin, politize değil. Çünkü biz milletimizin fertlerini yetiştiriyoruz. Bunun dışında politizeden bahsediyorum ben. Yani evet Battal Gazi büyük adam, Allah rızası için savaşmış, politize değil. (5)

Bir kere kesinlikle işlenecek müfredat programına uygun olması, yani konuyla doğrudan bağlantısı olması gerekir. Yaptığımız plan program çerçevesine uygun olmalı. Son derece belli bir kalitesi olacak. Çünkü piyasada o kadar [çok] var ki. Mesela Çanakkale ile ilgili arkadaşlar bilir. Hakikaten mümkün düzeyde ses, görüntü diğer teknik nitelikler... (6)

Konuya uygun olması lazım. Az önce arkadaşlarımızın söylediği gibi yakın zamanda Atatürk'le ilgili üç farklı yapım oldu zannedersen. Zülfü Livaneli'nin oldu, Can Dündar'ın oldu bir de yanlış hatırlamıyorsam çizgi film gibi bir şey yapıldı. Üçü de farklı yönleri ile Atatürk'ü ön plana çıkarıyor. Şimdi bu yapımlardan birini okulda öğrencilere gösterdiğimiz zaman çocuk umduğu Atatürk'ü bulacak mı? Bulmayacak mı? O çok önemli. Tabi bir filmde az önce bahsedilen konular çok vurgulandı. İşte daha çok içki masalarında, hocamın da az önce söylediği gibi insanın görmek istediği Atatürk değil açıkçası. Belki de bizim toz konduramadığımız... (7)

...Çünkü tarihte görmediğimiz kişileri hayalimizde şey yapıyoruz. Hepimizin resim tekniği olsa dense ki Kanuni Sultan Süleyman'ı bir çizim. Herkesin çizeceği Kanuni farklı olacaktır, birbirine benzemeyecektir. Gerçeği, gerçek halini görsek belki de hiç benzemiyordur. (4)

Ama ortak, benzer, mutabık birliktelikler bir arada olur. Farklılıklar evet tek tük olur ama. (6)

Yok, yok çok farklı şeyler olur." (4)

...Tabi bu bizim düşündüğümüz, anlattıklarımız, söylediklerimiz akademik boyuttaki tarihçilik. (2)

Ama olay şu hocam. İyi olarak bilmek varken kötülemenin anlamı yok. Kanuni bizim gözümüzde iyidir. Toplumun gözünde de öyledir. Ben bunu kötülemek için çaba göstermem yani. (7)

Tarih Öğretmenlerinin Dizi veya Filmleri Derlerde Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 7

Öğretmenlerin Dizi veya Filmleri Derlerde Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Hakkındaki Düşünceleri

Görüşler	f	%
Öğretmen tarafından önceden izlenmiş olması	5	24
Film izlenirken açıklamalara yer verilmesi	3	14
Öğrencilere eleştirel izlemenin öğretilmesi	3	14
Müfredatın yetişmesi açısından zamanın dikkate alınması	2	10
Öğretmenin filmin konusu hakkında çok detaylı bilgi sahibi olması	2	10
Okulun imkânlarının dikkate alınması	1	5

Çok fazla kullanılmaması	1	5
Filmin farklı bakış açılarından ele alınması	1	5
Tamamının değil amaca uygun belirli bölümlerinin izletilmesi	1	5
Filmi izletirken ara ara durdurup öğrencinin filmin devamı ile ilgili neler olabileceği konusunda fikirlerinin alınması	1	5
Film izlendikten sonra filmlerden ne anladıklarına dair öğrencilerden rapor alınıp onların hatalarının düzeltilmesi	1	5
Toplam	21	100

Tarih öğretmenleri, dizi veya filmleri derslerde kullanırken en çok bu yapımların öğretmen tarafından önceden izlenmiş olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler daha sonra eşit bir oranda bu dizi veya filmleri kullanırken açıklamalara yer verilmesi ve öğrencilere eleştirel izlemenin öğretilmesi gerektiği hususunun altını çizmişlerdir. Öğretmenler özellikle filmlerde verilen politik mesajların analiz edilmesi ve filmi çekenin bakış açısının yakalanması için eleştirel izlemenin önemine vurgu yapmışlardır. Öğretmenler daha sonra müfredatın yetişmesi açısından zamanın dikkate alınması gerektiğini, öğretmenin filmin konusu hakkında çok detaylı bilgi sahibi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler gerek bu dizi ve filmlerin önceden izlenmesi gerekse filmin konusu hakkında detaylı bilgi sahibi olmanın öğrencilerden gelebilecek soruları cevaplama açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler tarafından belirtilen diğer görüşler birer kez belirtilmiştir. Bunlar okulun imkânlarının dikkate alınması, öğrencide bıkkınlık oluşturmamak için çok fazla kullanılmaması, filmin farklı bakış açılarından ele alınması, filmin tamamının değil amaca uygun belirli bölümlerinin izletilmesi, filmi izletirken ara ara durdurup öğrencinin filmin devamı ile ilgili neler olabileceği konusunda fikirlerinin alınması ve böylece onların güdülenmeleri, film izlendikten sonra filmlerden ne anladıklarına dair öğrencilerden rapor alınıp onların hatalarının düzeltilmesi gerektiği üzerinedir. Katılımcı öğretmenlerden birisi, öğretmenlerin filmin amaca uygun sahnelerini tespit edip kesmesinin zaman alacağını, ama Milli Eğitim Bakanlığı'nın müfredat doğrultusunda film ve belgesellerden belirli yerleri hazırlayıp bütün okullarda takip edilmesini sağlayabileceğini belirtmiştir.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

Kesinlikle beraber izleyecek çocuklarla. Mütalaasını kesinlikle yapacak. Ben en son mesela geçen hafta ...hazırlamış olduğu Hiroşima'yı izlettim. Çok güzel bilgiler edindik. Atom bombasının yapılışını, hepsini fotoğraflarla da destekleyerek gayet güzel canlandırmışlar. Fakat genel tema şuydu.

Çocukların da hepsi hem fikir oldu bunda. Bu nokta güzel oluyor. “Hocam Amerikalılar sanki bu işi haklı yapmış gibi gösteriyorlar. Yani, Japonlar da hak etmiş hani”. Bunu yakalamaları güzel. Zaten derdimiz de bunu vermek. Yani tamam bir film izlenebilir, bir belgesel izlenebilir, güzel şeylerde izlenebilir ama sonuçta güzel bir değerlendirme yapıyorsanız en güzel belgesel, en güzel film budur. Bu tür şeyleri biraz politize izlemek lazım. Sözelimi şunu izah edebilmek lazım; Amerika bütün filmlerinde size şunu enjekte etmeye çalışıyor: Bak ben süper gücüm. Bak benle savaşmaya kalkıştığınız zaman sakın benim karşıma silah alıp çıkmayın. Bende her türlü bomba var, öldürür, bitiririm sizi. Psikolojik olarak çökertiyor bir kere. Yani savaşa ciddi bir şekilde hazırlık yapıyor bu manada. Biraz bu şekilde bakmak lazım. Bunu da öğrenciye kazandırmak lazım. Yani eleştirel izlemeyi öğretmek lazım öğrencilere. Hani evet her izlediğimiz doğrudur, kesin böyledir yok. En doğru bildiğimiz şeyi bile hadi arkadaşlar tartışalım veya bir iki kaynaktan bakalım doğru ortaya çıksın demeliyiz... (1)

Şimdi benim idareci olmam hasebiyle derslerde şimdiye kadar film, belgesel izletme olanağım çok düşük. Oluyor, oluyor ama çok düşük. İzlettirdiğim zaman da tabii belgeseli çeken kişinin bakış açısını çocukların yakalamasını isterim... (2)

Birincisi; önceden izlemiş olmalı. Hani nerede ne geliyorsa onu bilmeli. Durduracağı yeri, Açıklama yapacağı yerleri biliyor olmamalı. (3)

Yani o anda sınıfla birlikte ilk defa görüyor olmamalı. (Araştırmacı).

Mutlaka ilk defa görüyor olmamalı. Bunun sakıncaları var. Bunun dışında konuyu çok iyi yansıtmalı. Yine son anda veya ortadaki bölümlerde açıklamaların ya da üzerinde konuşmaların, eleştirilerin yapılması gerekir. (3)

...Üçüncüsü; bu gibi şeyler çok kullanıldığı zaman, öğrencilerde bir müddet sonra bıkkınlık oluşuyor. Onun haricinde filmi daha önce seyretmemişsen mutlaka problemlerle karşılaşabilirsin. Bilmediğin bir denize açılmak gibidir ve bu da sıkıntıdır. Ve mutlaka öğrenciyle birlikte seyredip gerektiği yerde durdurman gerekir. Belki orada çok özel bir cümle kuruldu, çok büyük manası var. Sen anlattın ama çocuklar anlayamamış olabiliyor. İşte orada durdurup açıklama yapman gerekiyor. Bu yönüyle de filmin tamamını

değil de belli bölümlerinin seyredilmesi daha yararlı olur. Tamamı seyredildiği zaman hem ders kaynıyor hem de bunlar amaç dışına çıkıyor. (4)

Önceden mutlaka tarihi filmi incelemeli ve onu izlettirirken ilginç sorular sorarak bir sonraki sahneye güdüleyebilmeli, merak uyandırabilmeli. Hani orada durdurup, sizce şurada ne olmuştur? Bundan sonra sen olsan ne yapardın Ahmet? Mehmet sen olsan ne yapardın? C şıkkı o adam ne yapmış? Düğmeye basıp onu gösterirdim. Bunu yapabiliirdim. Yani özellikle ona dikkat ederim gibi geliyor. Ve en sonunda da öğrencilerden onunla ilgili bir rapor mutlaka isterdim. O diziyle ilgili veya izlediğimiz her neyse ne anladıklarına dair. Hata varsa onu düzeltmemiz lazım. (5)

...Mutlaka yani sizin seyrettireceğiniz herhangi bir görsel-işitsel materyalle ilgili bilginiz olması lazım. Seyretmelisiniz. Onun ötesinde biraz önce arkadaşlar gerçekten güzel örnekler verdiler. Yani yeri geldiği zaman durdurabilmek, açıklamak, izahat yapabilmek. Yeri geldiği zaman bir filmi farklı bir boyutta, farklı bir bakış açısıyla ele almak... (6)

Bir defa öncelikli olarak çalışma ile ilgili sunumu mutlaka görmeli. Biz geçen yaz bir kurs almıştık hocam. Orada bir hocam çok ilginç bir şey anlattı. Amerika Birleşik Devletleri'nde geçiyor bu olay. Irkçılık olaylarını anlatırken sınıfta bir drama çalışması yaptırıyor hoca... Okuldaki bütün zenci öğrenciler teneffüs olduğu zaman öğrencilere saldırıyorlar ve ciddi bir anlamda olay çıkıyor. Yani buradan kasıt şu. Orada ne olduğunu bilmek zorundayız biz. Yani hoca bir drama çalışması hazırlatıyor ama ne okuldaki öğrencilerin, ne de okul idaresinin bundan haberi var. Okulda çok büyük bir kavga. Bu yaşanmış bir olay. Bütün öğrenciler teneffüste o rol yapan 3 öğrenciye saldırıyor. Yani her an sizi zor duruma düşürebilecek veya sizi sıkıntıya sokacak bir görüntünün olmaması gerekiyor. İzlenmesi gerekiyor. İzleyeceksiniz. (7)

Konu hakkında çok detaylı bilgi sahibi olacaksınız. (4)

Tabi o da önemli. (7)

Çünkü öğrencilerden gelebilecek sorular olabilir. Sizin görmediğiniz (4).

Tarih Öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl Dizisine Yönelik Bakış Açıları

Tablo 8

Öğretmenlerin Muhteşem Yüzyıl Dizisine Bakış Açıları

Görüşler	f	%
Olumsuz	4	57
Olumlu	3	43
Toplam	7	100

Odak grup görüşmelerine katılan tarih öğretmenlerinden 4'ü Muhteşem Yüzyıl dizisini genel olarak olumsuz 3'ü ise olumlu değerlendirmektedir. Dizi hakkında genel olarak olumsuz bakış açısına sahip öğretmenlerin aynı zamanda dizi hakkında olumlu, genel olarak olumlu bakış açısına sahip öğretmenlerin ise olumsuz düşünceleri de bulunmaktadır.

Tablo 9

Öğretmenlerin Muhteşem Yüzyıl Dizisiyle İlgili Olumlu Görüşleri

Görüşler	f	%
İnsanların tarihe ilgi ve merakını arttırması	6	33
Bazı tarihi olay ve kavramların öğretilmesine yardımcı olma	3	17
Konuları somutlaştırıp anlaşılır kılması	2	11
İnsanlarda doğru bilgiyi öğrenme isteği oluşturması	2	11
Tarihi kişiliklerin benimsenme ve tanınmasına yardımcı olma	1	6
Tarihi yayınların sayısının artmasını sağlaması	1	6
Dekor ve kostüm için emek verilmiş olması	1	6
Öğretmenlerin kendilerini daha fazla geliştirmeye yönlendirmesi	1	6
Görsel yolla daha kısa sürede ve daha etkili bilgi sağlaması	1	6
Toplam	18	100

Öğretmenlerin diziyle ilgili olumlu görüşlerinin ilki; bu yapımın, tarihi gündeme taşıyarak, insanların tarihe olan ilgi ve merakını arttırmasıdır. Tarih öğretmenleri daha sonra bu dizilerin bazı tarihi olay ve kavramların (divan-ı hümayun toplantısı, hilat giydirme, turan taktiği, valide sultan) öğretilmesi, konuların görselleştirilip, somutlaştırarak anlaşılır kılması hususlarında tarih derslerine katkı yaptığını vurgulamışlardır. Katılımcı öğretmenlerden birisi ayrıca Muhteşem Yüzyılın doğru yanlarının gösterilmesinin yanında yanlış yerlerinin de kullanılabileceğini, bu yanlışların gösterilerek ve de doğrusunun açıklanarak da diziden yararlanılabileceğinin altını çizmiştir. Dizin oluşturduğu merak duygusu sayesinde

insanlarda doğru bilgiyi öğrenme isteğinin oluşması, tarihi kişiliklerin benimsenme ve tanınmasına yardımcı olması, tarihi yayınların sayısının artmasını sağlaması, dizi için dekor ve kostüm konularında emek verilmiş olması, dizide ele alınan konulara dair toplumsal merakı gidermek için öğretmenlerin kendilerini daha fazla geliştirmeye yönlendirmesi, görsel yolla daha kısa sürede ve daha etkili bir şekilde bilgi sağlaması öğretmenler tarafından belirtilen diğer görüşlerdir.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

En başta bütün tarihi dizilerde olduğu gibi o alana ciddi bir [şekilde] ilgiyi arttırıyor...Mesela Kanuni ile ilgili [bilgi] verdiğim zaman geri dönüşümü de kolay oluyor. Yani ben öğrenciye haremle ilgili veya Kanuni ile ilgili veya o dönemi anlatan eseri tavsiye ettiğim zaman onun okunma ihtimali çok daha yüksek açıkçası. Niye? Çünkü diziden etkileniyor ve olayların birçoğunu biliyor. Bu vesile ile ikincisi piyasada müthiş derecede, belki bazısı boş, çok da önemli değil, ama aynı zamanda nitelikli kitaplar da ortaya çıkıyor. Bir ihtiyaçtan doğuyor ister istemez...bunlar benim nazarımda bir anlamda katkı oldu ve Kanuni ile ilgili literatür bir anda anormal derecede genişledi. Eski yayınlar mesela [sürekli] basım yapıyor. Düşünün çocuğumu yolladığım kreşteki bayan öğretmen not yazarak haber yollamış: “Kanuni ile ilgili bir kitap yollarsanız sevinirim”. Hani memnun olurum anlamında. Kitap yolladım. Bizim nazarımızda da tekrar etme anlamında bir katkı sağlıyor. Niye? Çünkü hocam [birisi] gelip soruyor. Diyor ki; “buradaki şu olayı birazcık derinlemesine izah eder misin bana? Hani dizide çok kısa geçiyor.” İlgisi de duyuyor. Bu da ayrı bir sorumluluk. Belki sana güvendiği için, samimiyetten dolayı gelip soruyor. Onu da geri çeviremiyorsun. Dolu da olman lazım veya ağzının iki laf yapması lazım, bilmen lazım. Bu nazarda birazcık tekrar da ediyorsun veya tekrar etmek demeyeyim de buna, mevcut bilgilerini biraz arttırmak zorunda kalıyorsun. Bu olumlu yönü. (1)

Arkadaşlarımızın, hocalarımızın söylediği gibi genel anlamda merak uyandırması en büyük yararı. Şu anda 10. sınıf tarih dersinde [öğrenciler], “hocam Kanuni’ye ne zaman geleceğiz?” [diye soruyorlar] Hatta şurada bile bir katkı sağlıyor mu? Yani bu hafta sessiz durun bu hafta bu konuyu işleyince haftaya Kanuni’ye geçeceğiz diye böyle bir fayda sağlıyor. Bunun yanında genel anlamda insanlarda da bir merak uyandırıyor. Yanlış hatırlamıyorsam

Yıldız Teknik Üniversitesi'nden bir hoca şunu diyor ki; "sadece akademik anlamda değil, birçok insan Osmanlıca öğrenmeye merak saldı." Ve diyor ki; "mesela büyük şehirlerde özellikle camilerde, yazılan kitabelerin çoğunluğunu hep Arapça düşünen insanlar, bunların Arapça değil Osmanlıca olduğunu görmeye başladılar. İnsanlar Osmanlıca öğrenmeye başladılar." Bu dizilerin, özellik de bu dizinin bu anlamda çok büyük bir katkısı var. Hatta şöyle bir anekdot da anlattı. Yanlış olmasın diyor ki; "iki tane kadın Mihriban Sultan Camii'sine böyle bakıyorlar. Biri, bizim Hürrem'in kızı yaptırmış diyor." Yani tarihi kişiliklerin böyle bir benimsemesi, onları tanınması gibi olumlu yönleri var. Derslerimizde yine aynı şekilde, ya da çevremizdeki insanlar bunu merak ediyorlar. "Ya doğrusu böyle mi?" Yani ben genel anlamda şunu gördüm. Orada ne kadar izlerse izlesin bunu bir tarih öğretmenin daha iyi bilebileceğini ve bunu gelip ona sorduklarını çok gözlemledim. "Hocam işte dün akşam şöyle bir şey oldu bu böyle mi?" Öyle veya değil dediğimiz zaman bizim sözlerimizin daha etkili olduğunu [gördüm]. (3)

Sorma imkânı olmayanlar ne olacak?" (4)

Bu konuda sorma imkânı olmayanlar ya da bazılarında, biz her ne kadar sözlü olarak anlatsak da, o görsellerin kafada çok daha fazla yer etmesi ya da hepimizin söylediği o politize olan, halkı etkileyen gizli şeylerin insanları yönlendirmesi zararları [var]. Ama merak ettirme, daha doğru bilgiyi öğrenme anlamında da çok önemli yararları olduğunu düşünüyorum. Biz tarih öğretmenleri olarak, ne kadar uğraşırsak uğraşalım, herhalde bu kadar merak ettiremeyiz. Ettiremiyoruz da zaten. (3)

Faydalı buluyorum. Çünkü tarih konuşuluyor. İnsanlar tarihe ilgi duyuyor, merak duyuyor. Tarihi gündeme taşınması yönüyle güzel. İnsanların gerçeği araştırması yönüyle de güzel. Şu anda insanların aklına kötü şeyler yerleştiriyor olabilir ama bizde bir atasözü vardır. Sel gider kum kalır diye. Genelde o tip şeyler unutulur... Akılda ne kalacaktır? Mesela biz şu anda öğrencilere valide sultan kimdir dediğimiz zaman herkes valide sultanın kim olduğunu biliyor. Görevinin ne olduğunu biliyor. Haremi kim yönetir [biliyor]."
(4)

Ama valide sultan nasıl akılda kalır hocam? Hangi yönüyle öğrenci aklında tutacak? (7)

Şunu söyleyeyim. Görev olarak, kavram olarak, kavramların öğretilmesi bakımından güzel bir şey...Bir divan-ı hümayun toplantısı oldu. Öğrencilere divan-ı hümayunu, kafes usulünü anlatıyoruz değil mi? Divan-ı hümayun ile ilgili o kısım kesilerek divan- ı hümayun toplantısı be şekildedir diye öğrencilere gösterilebilir...Ben olumlu yönleri fazla demiyorum. Ben bu filme tarih filmi gözüyle bakmıyorum ama film konusunu tarihten aldığı için tarihe ilgi duyulması bakımından, tarihi kavramların insanların aklına yerleştirilmesi, öğretilmesi bakımından güzel. (4)

...Ben dizilerin mesela Muhteşem Yüzyıl'ın yanlış ya da doğruluğunu da tartışmıyorum. Bizim lisedeki öğrenci profilimiz birçok okuldan daha kötü olmasına rağmen bana çok yardımcı oluyor. Bir hilat giydirmeyi anlatıyoruz ama işte tam oturtamıyorsun yani. Orada o İbrahim Paşa'ya Süleyman bir hilat giydirdi. Ertesi gün geldik. Anladınız mı? "Anladık". Sorduğumuz zaman da herkes yazıyor. Konunun görselleştirilmesi orada güzel...Mesela turan taktiğini anlatıyorsun. İçimiz gidiyor. Yazıyoruz, anlatıyoruz ama orada Süleyman'ın dizisinde ona benzer bir savaş sahnesi [var]. Öğrenci artık her derste diyor; "hocam turan taktiği o mu?" Bak orada öyle yaptı. Beni kurtardı. Allah razı olsun... (5)

Bilginin görsel anlamda öğrencinin hafızasına yerleşmesi. Yani 4 saat siz Mohaç'ı anlatın, 5 dakika görüntüsünü izletin. Görüntü daha etkili. Olumlu yönleri bunlar. Yani çocuğun çok fazla tekrarlarla öğreneceği bilgiler burada çok fazla gösterildi. İşte haseki, yeniçeri, padişahın kullandığı unvanlar. Mesela bizde 10. sınıfta Osmanlı hükümdarının kullandığı unvanlar var. Çocuklara soruyorsunuz, [öğrencinin] aklına geliyor. "Hocam hünkâr mı?" diyorlar. Bu kavramlarla ilgili çok net bir bilgi veriliyor... (7)

Tablo 10

Öğretmenlerin Muhteşem Yüzyıl Dizisiyle İlgili Olumsuz Görüşleri

Görüşler	f	%
Sadece hareme odaklı bir dizi olması	4	15
Gerçekliği yansıtmaması	4	15
Reytingin ön plana çıkarılması	3	11
Savaş sahnelerinin yetersiz ve kısa olması	3	11
Toplum dönüşürme aracı olarak kullanılması	3	11
Milli hassasiyetleri rencide etmesi	3	11

Lise öğrencisinin gelişim çağına uygun olmaması	2	7
Öğrencinin ve toplumun diziye tarihi gerçeklik olarak algılaması	2	7
Dönemin birçok önemli tarihsel olayını geçiştirmesi	1	4
Öğrenciler arasında kutuplaşmalara neden olması	1	4
Öğrencilerin dizinin sadece belirli noktalarına odaklanmaları	1	4
Toplam	27	100

Öğretmenlerin diziyle ilgili olumsuz görüşlerin tamamına bakıldığında özellikle milli hassasiyet ve değerlerin bu konuda temel belirleyici olduğu gözlenmektedir. Öğretmenler öncelikle bu yapımın sadece hareme odaklı bir dizi olup topluma eksik bir Osmanlı imajı verdiğini, tarihsel olayların ve kostümlerin gerçekliği yansıtmadığını belirtmişlerdir. Gerçeklik hususunda öğretmenlerden ikisi bu dizinin tarihten yararlanmasına rağmen tarihi bir dizi olarak değil bir pembe dizi olarak bir diğer ikisi ise fantezi olarak nitelendirilebileceğini dile getirmiştir. Reytingin ön plana çıkarılmış olması, savaş sahnelerinin özellikle Batılı yapımlarla karşılaştırıldığında yetersiz ve kısa olması dile getirilen diğer üst sıralardaki olumsuz görüşlerdir. Yine aynı oranda öğretmenler bu dizinin küreselleşen bir dünyaya entegre olma sürecinde toplumu dönüştürme yani kültürel emperyalizmin bir aracı olarak kullanıldığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler dizide padişahın kadın düşkünü gibi gösterildiğini, dekolte giyimlerin Türk-İslam ahlakına uygun olmadığını, dizinin genel anlamda milli değerlere, örf, kültüre uygun olmadığını dile getirerek bu yapımın milli hassasiyetleri dikkate almadığını belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden birisi eğer hayal ürünü bir film yapılacaksa Ata Demirel'in Osmanlı Cumhuriyeti ve dünyada da Yüzüklerin Efendisi filmi örnek göstererek yaşanmış olan gerçekliği değil, hayali ülke ve hayali kişiliklerin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yüzden de biz de Kanuni, Avrupa'da da Muhteşem unvanı ile bilinen ve insanımızın gözünde değer verilen, saygı gören bir padişahın bu şekilde ele alınmasını yanlış bulmuştur. Nitekim bir diğer öğretmen de bize ait olan bir hikâyenin tartışmalı bir noktaya getirilmesinin yanlış olduğunu düşünmektedir. Dizinin özellikle cinsel sahnelerinin çok olması nedeniyle lise öğrencisinin gelişim çağına uygun olmadığı da öğretmenler tarafından ek olarak belirtilmiştir. Öğretmenler, bu dizinin bir kurgu olduğunu, ancak kurgunun okumayan bir toplumda insanların zihninde bu niteliğiyle değil tarihi gerçeklik olarak algılandığını düşünmektedirler. Öğretmenler tarafından birer kez belirtilen olumsuz görüşler ise dizinin dönemin birçok önemli tarihsel olayını geçiştirmesi, öğrenciler arasında

kutuplaşmalara neden olması, öğrencilerin dizinin örneğin cinsellik gibi sadece belirli noktalarına odaklanmalarıdır.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

Öğrencilerin kafasında bir olgu ortaya çıkıyor. Bu olguyu değiştirmemiz müthiş derecede güçleşiyor. Yani burada istediğimiz kadar bizim nazarımızda bir dizidir, bir filmdir diyelim. Ama izleyenin nazarında sadece bir dizi veya bir film değil ciddi şekilde onun hafızasında yer ediyor ve siz anlattığınız zaman o kafasındaki kurguya göre bir düzen kuruyor, kafasında yeniden oluşturuyor. Ve siz onu kırmakta çok ciddi anlamda güçlük çekiyorsunuz...Bir kere zaten şu tartışmalı. Görüntü itibari ile elbiseler -belki o konuda hocam ile aynı fikirdeyim-hepsi dekolte... Cumhuriyet'in laik döneminde bile devlet büyükleri dekolte giymiyordu açıkçası. Bu manada o noktalarda sıkıntı var... (1)

Acaba diyorum, bir soru işareti de var. Yani bu dizi [ile] şu anda bizim Türk toplumumuz, acaba dönüştürülüyor mu?...Yani hani globalleşmekten bahsediyoruz. İşte milli, milliyetçilik kavramları artık insanlarımıza çirkin ifadeler olarak tanıtılıyor. Küreselleşmeden bahsediyoruz. Acaba işte bizim toplumumuzda küresel bir dünyaya entegre olma sürecini yaşıyor da, bu dizi de acaba insan, toplum oluşturma kısaca toplum mühendisliğinde bir rol oynuyor mu? Herhalde oynuyor. Ben bu kanıdayım. Bir başka nokta saraydan bahsediliyor. Tabi bizim bildiğimizi herkes biliyor mu? Saray bir kere devletin yönetildiği bir kurum. Biz okul idare ediyoruz. Okulda büyük bir ciddiyet var. Devletin idare edildiği bir kurumda da ister istemez bir ciddiyetin olması beklenir. Bazı konuların geçirildiğini düşünüyorum. Örneğin devlet sefere çıkıyor. Hoppa gidiyor hemen 2 dakikada seferi kazanıp geliyor. Bir kere bu geçirilen konular dizinin hakikaten ne maksatla çevrildiğini bir noktada ortaya koyuyor... (2)

...Muhteşem Yüzyıl dizisinin olumsuz yönü mutlaka var...Gerçekliği yansıtmıyor. Bu bir tarihi gerçeklik değil ki. İkincisi bir tarihi film seyrediyorsak tarihi filmlerde savaş sahneleri en önemli unsurlardan bir tanesidir. Savaş sahnelerinin geniş, bol, daha gerçekçi olması lazım. Film savaş sahneleri yönünden son derece zayıftır. (4)

...Ben anlatmak istediğimi anlatamadım. Daha öğrenci soyut düşünmeye, sorgulamaya, eleştirmeye başladığı zaman o dizileri izlesin birçok yanlışları görsün. Doğruları neyse tartışın... Bizdeki öğrencinin babası demiş ki; "Kanuni ata binmiş göğe çıkmıştır". Öğrenciye bir daha bunun tersini iddia edemiyoruz. Yani öğrencilerin hepsi ailesinden, oradan buradan gelirken bir kalıplara sahip zaten. O diziye baktığı [zaman] zaten kimisi çok aşırı derecede yanlış olduğunu söylüyor. Ben de aşırı olmasa da yanlış olduğuna katılıyorum. Kimi öğrenci de evet bu böyleydi [diyor]. Ailelerinden, oradan buradan öğrendikleri ile zaten buraya gelmişler. Hani dizi bir bakıma da aslında bize duyguları aşmayı zorlaştırıyor. Yani öğrenci kendini kapatıyor. Her şeye kapatıyor. Öğrenci savunmaya geçiyor şu anda. O diziyi izleyen her öğrenci eğer Kanuni'nin çok iyi biri olduğunu düşünüyorsa ya da mükemmel bir şekilde İslam ahlakını, töresini yaşatan bir devlet adamı olduğunu düşünüyorsa kendini kapatmış. Bana da kapatmış, diziye de, herkese kapatmış. Diğer türlü Kanuni ve onun gibiler yer, içer, yatar dolanır gibi düşünen bir öğrenci ise o da savunmaya geçmiş kapatmış kendini. Aslında bu dizi Türk siyasal hayatındaki insanların kutuplaşması gibi bizim öğrencilerimiz arasında bir kutuplaşma yaratmış. Biz bunu net görüyoruz. (5)

...Tamamen bir televizyon, reyting kültürü üzerinde. Son derece içi boş bana göre. Çünkü öğrenilmiş bir şeyi, ya da görsel bir şeyi sonradan düzeltmeye çalışmak da zor oluyor. Demin hocam çok güzel söyledi. Çünkü bunlar neticede ortaöğretime devam eden insanlar. Sizin onu demeniz bir şey ifade etmiyor. Yani tam da bu noktada, açık söylemek gerekirse, bu kadar tartışmalı bir alanda, diziyi Osmanlı hareminden başlatırsanız, çok politize olmaya da gerek yok...Gönül isterdi ki bu kadar çaba, bu kadar emeğe göre en azından biraz da bizi kendi gözümüzle [yansıtıp] hassasiyetlerimize dikkat etseydiler. Her şeyden önce şöyle bir durum vardır. Tarih ya da geçmiş; siz eski, gelenek, adına ne dersiniz deyin bir şekilde yaşanmışlıktır. Yani sen kendi fantezilerine, yüzde yüz kendi kurgu anlayışına, yüzde yüz kendi hissiyatına göre, hayal dünyana göre ortaya bir eser çıkaracaksın. Bunun adına o zaman tarih demeyeceğiz. Bunun adına fantezi diyeceğiz. Yani lütfen. (6)

Film tarih değildir zaten fantezidir. (2)

...Hocam peki öyle olmasa? Ben size soruyorum. Ben hocama katılıyorum da şunu diyorum. Ben eminim ki İslam geleneklerine uygun bir film çekilsin izlenmez. (5)

O zaman biz kendi değerlerimizi sorgulayacağız...Sen yüzde yüz fantezi ile bunu oraya koyamazsın. Böyle bir hakkın yok. Yani özür dilerim. Bu kadar dekoltenin hangisi Türk ahlakında hangisi İslam ahlakında var. O dönemde bakın 8-10'a yakın Hürrem ile ilgili Batılılar tarafından kitap yazıldı. Hepsinde aynı tema işleniyor...Biraz da bazı hassasiyetlerimiz olmalı yani bu kadar düşmedik biz. (6)

Hocam filmi biraz fazla abartıyorsun. Film sektörü üzerine konuşuyoruz ya. Sinema sektörü çok güçlü gücüne diyeceğimiz bir şey yok. Ama kimse sinema sektörüne bakarak tarihi yargılamaz öyle bir şey yok. Sen ne yaparsan yap halk öğreneceği ne ise onu öğrenir. (4)

...Ama burada tarihin nasıl anlatıldığı önemli. Şimdi Türk yapımı bir dizi. Hani bir yabancı yapım olsa siyasi anlamda bunlar yapılabilir diyebilirsiniz. Ama kendi yapımımız olan bir filmde hocamın dediği gibi biraz problem var gibi geliyor bana da. Zaten hocam Türkiye'de maalesef şöyle bir şey var. Salı günleri TRT'de Batıya Doğru Akan Nehir diye çok güzel bir belgesel var. Mükemmel bir yapım. Bilmiyorum izleyen arkadaşlar var mıdır? Şimdi Muhteşem Yüzyıl bu tarzda bir belgesel halinde yapım olsa kimse izlemez Türkiye'de. Yani senaryonun bir şekilde canlı tutulması gerekiyor. İşte hile, insanların birbirleriyle rekabeti, mücadelesi yani bir senaryo dâhilinde anlatılması gerekiyor...Ama biz perşembe günleri okula gittiğimiz zaman, özellikle 10. sınıflar hocam işte gerçekten Kanuni Sultan Süleyman bu muymuş? diye bize soruyor. Ama hani farklı boyutuyla soruyor. Yetişkin olan öğrenciler karşımızda. Yani ergenlik çağında olan çocuklar. Az önce hocamın dediği gibi dizinin farklı noktalarını seçip alıyorlar. Hani çok daha etkili anlatım olamaz mı? Elbette olabilir. Ama dediğim gibi bu bir belgesel olsa eminim Türkiye'de hiç kimse bunu izlemeyecek. Yani bir daha ki bölüm merakla beklenmeyecek...Ama hocama kesinlikle katılıyorum. Bu bir tarih dizisi değil. Buradaki isimler tarihte yer alan kişiler olsa bile bu benim için kesinlikle tarihi bir dizi değildir. Daha çok kişiler arasındaki ilişkilerin birebir anlatıldığı bir pembe dizi. Ama tarihi bir senaryodan yola çıkılıyor. Keşke hocamın dediği

gibi hani Ata Demirer'in bir filmi var. İzleyen arkadaşlar var mıdır? V. Osman zannedersen. (7)

Ha Osmanlı Cumhuriyeti. (2)

Osmanlı'nın devamını varsayarak bir Osmanlı padişahını, arkadaşlarından kontör bile isteyen sultan konumunda [gösteriyor]. Keşke böyle bir hayal olsaydı. Çünkü Avrupa bunu yapıyor hocam. Yani hayali bir ülkede geçen hayali bir senaryo üzerinden yola çıkılarak [yapılan] Yüzüklerin Efendisi dünyada bir numaradır hocam...Bizde de buna benzer bir şey yapılabilirdi. İşte bir başka devlet, bir başka hükümdar falan. (7)

Osmanlı İmparatorluğu değil de Farukiler Devleti olsaydı değil mi? (4)

...Hayali tarihsel bir olgu yok. İsimler doğru ama farklı işte hocamın dediği gibi bir büyük sefer bir dizide 5 dakika ile niye anlatılsın? Veya saatler haremde geçerken Mohaç gibi büyük bir zafer 10 dakikalık bir bölümle niye kalsın? (7)

Tarih Öğretmenlerinin Derslerinde Muhteşem Yüzyıl'dan Yararlanmaya Yönelik Görüşleri

Tablo 11

Öğretmenlerin Derslerinde Muhteşem Yüzyıl'dan Yararlanmaya Yönelik Görüşleri

Görüşler	f	%
Belli parçalarının kullanılması	5	71
Yararlanmama	2	29
Toplam	7	100

Katılımcı öğretmenlerden beşi dizinin sadece ilgili sahnelerinin divan-ı hümayun toplantısı, hilat giydirme, kafes usulü, turan taktiği, Mohaç Seferi, Rodos Kalesi'nin fethi gibi bazı tarihsel olayları somutlaştırma ve tarihsel kavramların öğretilmesinde kullanılabileceğine yönelik görüş belirtmiştir. Öğretmenlerden birisi derslerde kullanıldığı zaman bu dizideki doğruların somutlaştırmayı sağladığı için etkili olacağını, yanlışlarının gösterilip öğrencilere doğru olanın da bu yanlış örneklerle birlikte açıklanmasının faydalı olacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte görüşmelerde öğretmenlerin hiçbirinin diziden faydalanmadığı ortaya çıkmıştır.

Sadece bir öğretmen derslerinde yeri geldikçe bahsederek yani sözel olarak diziden faydalanma yoluna gittiğini açıklamıştır. Dizi hakkında genel olarak olumlu kanaate sahip öğretmenler de dâhil hepsi, dizi hakkında yukarıda belirtilen olumsuz görüşlere ek olarak dizinin içeriğinin olmaması, akıllı işaretlerinin bulunmaması, yeterli zamanlarının olmaması, dizideki yanlışlıktan dolayı diziyi sürekli durdurup öğrenciye açıklama yapma zaruriyetinin olması gibi sebeplerden dolayı diziyi derslerinde kullanmaya pek sıcak bakmamaktadırlar.

Konuyla ilgili alıntılar aşağıda gösterilmiştir:

Bazen doğaçlama kullanabiliyorum. Nasıl kullanabiliyorum? Konudan bahsederken çocukların hepsi evet hocam falan filan deyince orada kullanıyorsunuz gayri ihtiyari. Ama çoğu zaman katmıyorum. Ben genel olarak böyle bir şey tercih etmiyorum. Hani arkadaşlar bakın şu dizide var, şunu izleyin diye bir yöntem açıkçası kullanmıyorum. (1)

Elinde imkân olsa Muhteşem Yüzyıl'ı derslerinde kullanmak ister misin?
(Araştırmacı)

Yok. Yani içerik yok açıkçası. Belki hocalarımdan dediği gibi orada kesersiniz bir hilat giydirmeyi veya bir Mohaç'ı, Rodos Kalesi'ni gösterirsiniz. Ama haremın mesela yüzde doksanı harem olunca neyi ne zaman [göstereceksiniz]. Harem konusunu işlerken de bir bölüm izletseniz o kifayettir...Yani bizim açımızdan çok değeri olduğunu düşünmüyorum. Bir de o kadar vaktimiz de yok bizim. (1)

Belli bölümlerini amaca hizmet açısından. (2)

Mesela somutlaştırılması zor olan veya somutlaştırması itibari ile fayda sağlayacak bölümleri izletirdim. Hocam az önce bahsetti. Bir daha söylemenin faydası var mı bilmiyorum. (2)

Mesela matrak bölümü. Matrak'ın ne olduğunu Türkiye'de hiç kimse bilmezdi. Film sayesinde herkes matrağın ne olduğunu öğrendi. (4)

Ben de bir katkıda bulunayım son kez. Ben filmin her sahnesini izliyorum demiyorum. Çok eleştiriyorum, bazen bir pembe dizi gibi izliyorum. Son sahnesinde Kanuni, Avusturya seferine çıkacaktı herhalde. Eline altın renginde bir elma aldı. Elmanın, kızıl bir elmanın, bir düşüncenin, mefkurenin

Osmanlı için hedefin neresi olduğunu o elma ile gösterdi. O tür şeyi mesela kullan. Orada imkân olacak sadece onu alıp, fotoğraf olarak kullanacaksın. (5)

[Öğrencilere] “İşte bakın burada doğru olarak gösteriyor. Yanlışlarına da bakın bu yanlış” [diyerek]. Yani bunun da etkili olacağını düşünüyorum. Ne dedik az önce dekolte giyiyorlar. “Bakın arkadaşlar dekolte giyindiğini gösteriyor. Osmanlıda böyle bir giysi kesinlikle yok.” “Hürrem, Kanuni ile böyle konuşuyor. Konuşmaya bakın arkadaşlar, bu yanlış, böyle konuşulmaz.” Yani bunun da etkili olabileceğini düşünüyorum. Yani fırsat olursa hem doğrularıyla, hem yanlışlarıyla ve bu yanlışın doğrusu böyle [diyerek kullanımının] daha da etkili olabileceğini düşünüyorum. Doğrusu zaten somutlaştırdığı için bire bir etkilidir. Yanlışların da bu şekilde etkili olacağını düşünüyorum. (3)

Muhteşem Yüzyıl’ı kullanmak değil ama belki bir iki sahnesini [kullanabilirim]. Az önce dediğim gibi, divan-ı hümayun sahnesi çok güzeldi. Kafes usulünü, padişahın kafes arakasında divan toplantılarını dinleyip müdahale ettiğini, divan-ı hümayunun aynı zamanda bir mahkeme olduğunu, sadece devlet işlerinin görüşüldüğü yer değil, bir yüksek mahkeme olduğunu, yargılamanın yapıldığını...kavramsal noktaları öğretme noktasında belirli sahneler kesilip kullanılabilir... (4)

... Dizi, film, belgesel her neyse, akıllı işaretler olması lazım. Muhteşem Yüzyıl’ı kullanmak istemem... Ben fotoğraf dışında hiçbir görsel şey izletmiyorum. İmkânım da var. Ama sadece fotoğraf, slayt vs. gösteriyorum, izah ediyorum. Ama onun dışındakileri [kullanmıyorum]. Çünkü hep bir yanlışlık [var]. Sürekli durdurup, öğrenciye açıklama yapman lazım. Ben hocamın dediği gibi bir kısmını alırım. O halde en iyisi fotoğraf alayım...Bir yaştan sonra üniversitede gençlerin eleştirel düşüncelerini geliştirebilmek için o diziyi izletirsin. Ama ben lisede kesinlikle kullanmam. Faydalarını görmeme rağmen sonradan dizi ilerledikçe dediğim gibi öğrenciler arasında kutuplaşma oldu. Bizim öğrencilerimiz arasında bu var. (5)

Hiç kullanmadım. Çünkü tarihin en büyük, temel vazifesi; bugün bu ülkede, bu kadar zorlu bir coğrafyada insanlar arasında ortak bir aidiyeti, ortak bir kimliği, ortak değerleri [sağlamaktır]. Hiç kimse bunu ne adına olursa olsun bozmaya, yeniden kendi kafasına göre içini boşaltmaya, değersizleştirmeye... (6)

Ben istemezdim hocam. Bizim öğrencimiz erkek öğrenci. Meslek lisesi okulumuzun problemleri var. Hani farklı bir görsel kullanılabilir bizim okulda.
(7)

Tartışma

Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler tarih konulu bir film ve dizi çekilirken özellikle milli menfaatler ve hassasiyetlere önem verilmesi ile dönemin atmosferinin yansıtılmasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı filmlerin mümkün olduğunca gerçeğe uygun olması diğer yarısı da gerçeklikle kurgu arasında uyum olması gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmenlerce belirtilen alt sıralardaki diğer görüşler ise görsellik, reyting ve merak duygusu ile ilgili unsurların dikkate alınması, akıllı işaretlerin bulunması ve tarihin bütüncül olarak yansıtılmasıdır. Kaya ve Çengelci (2011: 129) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yürütülen çalışmada katılımcılar, medya kuruluşlarına yönelik filmlerin tarafsız bir biçimde ve ticari kaygı güdülmeden araştırmaya dayalı çekilmesi, eğitici yönlerin ön plana çıkarılması, filmlerin etkisi konusunda dikkatli olmaları, daha çok belgesel film çekilmesi ve yayınlanması biçiminde öneriler getirmişlerdir.

Öğretmenlerin tarih konulu film ve dizilerin tarih eğitimine katkısı bakımından görüşlerinin en önemlisi bu yapımların tarih konularını somutlaştırmasıdır. Bu yapımların olayları canlandırması, tarihe olan ilgiyi arttırması, dönemin atmosferini yansıtması, konunun kavranmasını sağlaması, kalıcı bilgiler sağlaması, kısa sürede daha fazla bilgi vermesi ve etkili öğrenmeyi sağlaması, öğrencinin derse katılımını sağlaması ve hayal gücünü geliştirmesi, onlara farklı bakış açıları kazandırması, öğretmenlerin de bilgi edinmesini sağlaması dile getirilen diğer görüşlerdir. Öğretmenlerin görüşleri ilgili literatürde (Demircioğlu, 2007: 80-82; Çoban, 2011: 29-37; Muratalan, 2011: 84-85; Öztaş, 2012: 171-172; Aktekin ve Çoban, 2012: 143-145) belirtilenlerle uyumluluk içerisindedir. Kaya ve Çengelci'nin (2011: 121-125) yürüttüğü çalışmada katılımcılar filmlerin birden fazla duyu organına hitap ettiğini, öğrenmeyi somut, kalıcı, kolay ve eğlenceli hâle getirdiğini, öğrenilenlerin günlük yaşama aktarımına yardımcı olduğunu, bilgi vermenin yanı sıra geçmişteki kültürleri ve dönemin koşullarını tanıttığını, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yorum yapma becerilerinin gelişimine katkı sağladığını, bağımsızlık, demokrasi, özgürlük, ulusal değerler ve barış gibi değerlerin kazandırılmasında etkili olduğunu dile

getirmişlerdir. Bunun yanında Çoban (2011: 52-55, 61-68, 70) tarafından Trabzon ili liselerinde yapılan araştırmada da öğrenciler tarih dersine ilgilerini arttırmada hem bir yöntem hem de bir materyal olarak ilk sıraya filmleri koymuşlardır. Öğrenciler izlemiş oldukları tarihi film ve dizilerin katkılarını, bilgilerini artırma, geçmişi daha iyi anlamlandırma, geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurma, derse karşı ilgilerini artırma, dersi eğlenceli ve zevkli bir hale getirme, geçmişi somut hale getirme, konuları daha iyi anlama, kalıcı öğrenme sağlama, zihinde daha iyi canlandırma, merak duygusunu arttırma olarak belirtmişlerdir. Aynı araştırmada öğretmenler ise film kullanımının yararlarını derse ilgiyi arttırma, dersi monotonluktan kurtarıp eğlenceli hale getirme ve kalıcı öğrenme sağlama şeklinde belirtmişlerdir. Muratalan (2011: 139-130, 134) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerin tarih filmlerinin öğrenci ilgisini çektiğini, dersleri sevdiğini, öğrenmeye olan merakı arttırdığını, okul dışı tarih eğitimini desteklediğini, derslerin daha verimli olduğunu, öğrencilerin daha kalıcı öğrendiklerini ve tarihi filmlerin öğrencilerin tarih bilincini geliştirmede önemli bir kaynak olduğunu düşündükleri bulgularına ulaşılmıştır. Öztaş, Anıl ve Kılıç (2013: 112-113, 119) tarafından MYO öğrencileri ile yapılan çalışmada da tarih konulu film ve dizi izlemenin tarihe ilgiyi arttırdığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin konuyla ilgili olumsuz görüşlerine bakıldığında üst sıralarda bu filmlerin ideolojik ve yanlı olması ile öğrencilerin bu filmlerdeki hassas noktalara takılıp kalması bulunmaktadır. Bütüncül bir tarih sunumu yerine belirli hassas noktalara ağırlık verilmesi, toplumu şekillendirmede bir araç olarak kullanılması, tarihi şahsiyetlerin toplumun imgesine uygun yansıtılmaması ve akıllı işaretler bulundurmaması dile getirilen diğer olumsuz görüşlerdir. Kaya ve Çengelci'nin (2011: 126-127) belirtilen çalışmasında da öğretmen adayları bu yapımların bazı görüş ve inançlar hakkında önyargı oluşturduğunu, umumiyetle batı kaynaklarına dayalı olarak yapıldığını, bakış açısının tek yönlü olduğunu, bazılarının milli değerlere zarar verdiğini, yanlış bilgilendirmeler yapıldığını, şiddet öğelerinin gösterildiğini belirtmişlerdir. Çoban (2011: 68) tarafından yürütülen araştırmada ise öğretmenler filmlerin gerçekleri değiştirebileceğini, gerçeklerden sapılabileceğini, sürekli izletilirse zarar verebileceğini, öğrencileri hazırcılığa itebileceğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin derslerde kullanılmak üzere seçilecek film ve dizilerde aradıkları en önemli kriterler bu yapımların milli değerlerle ilgili müfredat ve konulara uygun olmasıdır. Milli değerleri ön planda tutan öğretmenler aynı zamanda film ve dizilerde

tarihi kişiliklerin toplumun görmek istediği şekilde yansıtılması gerektiğini düşünmektedirler. Bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin bu konuda milli değerlere daha fazla ağırlık verdikleri söylenebilir. Çünkü bu dizi ve filmlerde tarafsızlık kriterini ön planda tutan 3 öğretmenden ikisi milli değerler söz konusu olunca bu ilkenin göz ardı edilebileceğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin belirttikleri diğer kriterler bu yapımların kaliteli ve gerçekçi olması, politize olmaması, dönemin atmosferini çok iyi yansıtması, öğrencilerin seviyesine uygun olması ve akıllı işaretlerin bulunmasıdır. Öğretmenlerin milli değerler dışında dile getirdikleri eğitsel kriterlerin yetersiz olmakla beraber genel anlamda literatürde (Demircioğlu, 2007: 83; Öztaş, 2012: 166, 174) belirtilen kriterlere uygun olduğu görülmektedir.

Tarih öğretmenleri, dizi veya filmleri derslerde kullanırken en çok bu yapımların öğretmen tarafından önceden izlenmiş olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler daha sonra bu dizi veya filmleri kullanırken açıklamalara yer verilmesi ve filmlerdeki politik mesajların analiz edilmesi ve filmi çekenin bakış açısının yakalanması için öğrencilere eleştirel izlemenin öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca müfredatın yetişmesi açısından zamanın dikkate alınması gerektiğini, öğretmenin filmin konusu hakkında çok detaylı bilgi sahibi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler gerek bu dizi ve filmlerin önceden izlenmesi gerekse filmin konusu hakkında detaylı bilgi sahibi olmanın öğrencilerden gelebilecek soruları cevaplama açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler tarafından belirtilen diğer görüşler birer kez belirtilmiştir. Bunlar okul imkânlarının dikkate alınması, bıkkınlık oluşturmamak için çok fazla kullanılmaması, filmin farklı bakış açılarından ele alınması, amaca uygun belirli bölümlerinin izletilmesi, izletirken ara ara durdurup öğrencinin filmin devamı ile ilgili fikirlerinin alınması, film izlendikten sonra ne anladıklarına dair öğrencilerden rapor alınıp hataları varsa düzeltilmesi üzerinedir. Öğretmen görüşlerinin ilgili literatürde (Demircioğlu, 2007: 83-86; Öztaş, 2007: 147-150; 2012: 168-170) belirtilen kriterlere yeterli derecede olmamakla birlikte uygunluk taşıdığı söylenebilir. Kaya ve Çengelci'nin (2011: 127-128) belirtilen çalışmasında da öğretmen adayları filmlerden yararlanmaya yönelik olarak öğretmenlere, filmleri önceden inceleyerek verilen bilgilerin doğruluğuna dikkat etmeleri, eleştirel olarak gerekli incelemeleri yaptıktan sonra öğrencilere bu tür yapımları önermeleri, öğrencileri belgesel ya da bilgilendirici film izlemeleri hususunda özendirilmeleri, filmlerdeki olumlu ve olumsuz mesajların farkına

varabilmeleri için öğrencilere eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaları, derslerde eğitici program ve filmlere yer ayırmaları, filmlerden ne anladıklarına ilişkin öğrencilerle konuşmaları, aynı konu hakkında farklı görüşler sunan filmleri izletmeleri, film izlenirken onlara rehberlik etmeleri konularında önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmamızda öğretmenlerin film kullanımı ile ilgili görüşlerinde planlama ve film sonrası yapılabilecek etkinliklere (bkz. Demircioğlu 2007: 83-86; Öztaş, 2007: 147-150; 2012: 168-170; Muratalan, 2011: 89, 111-119) yönelik yeterli veri çıkmamıştır. Çoban (2011: 71) tarafından yapılan araştırmada da tarih öğretmenlerinin filmlerle ilgili ve filmin sonrasında yapılacak etkinliklerle ilgili öğrencilere yeterince bilgi vermedikleri, filmin izlenmesinden sonra etkinlik yapma oranlarının da yok denecek kadar az olduğu ortaya çıkmıştır. Muratalan (2011: 129-130, 135-142) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerin tarih konulu filmleri kullanmadan önce izledikleri, “film kontrol etkinliği” kullandıkları, filmin konuya, öğrenci seviyesine uygunluğuna ve öğrencinin ilgisini çekmesine dikkat ettikleri, planlama yaptıkları, film hakkında öğrencilerin araştırma yapmalarını sağladıkları, filmi kullanmadan önce “filmi izleme planı” hazırladıkları, öğrenciye filmle ilgili ön bilgi verdikleri görülmüştür.

Öğretmenler Muhteşem Yüzyıl dizisi hakkında hem olumlu hem de olumsuz görüşlere sahiptirler. Öğretmenlerin diziyle ilgili olumlu görüşlerinin ilki bu yapımın, tarihi gündeme taşıyarak, insanların tarihe olan ilgi ve merakını arttırmasıdır. Yücel (2014: 17-18) tarafından dizinin izleyiciler tarafından nasıl alımlandığının araştırıldığı bir çalışmada da farklı meslek ve yaş grubundan katılımcılar dizinin tarihe ilgi uyandırdığını belirtmişlerdir. Araştırmamızda öğretmenler dizinin bazı tarihi olay ve kavramların öğretilmesi, konuların görselleştirilip, somutlaştırarak anlaşılır kılınması hususlarında tarih derslerine katkı yaptığını vurgulamışlardır. Dizinin oluşturduğu merak duygusu sayesinde insanlarda doğru bilgiyi öğrenme isteğinin oluşması, tarihi kişiliklerin benimsenme ve tanınmasına yardımcı olması, tarihi yayınların sayısının artmasını sağlaması, dizi için dekor ve kostüm konularında emek verilmiş olması, dizide ele alınan konulara dair toplumsal merakı gidermek için öğretmenlerin kendilerini daha fazla geliştirmeye yönlendirmesi, görsel yolla daha kısa sürede ve daha etkili bilgi sağlanması öğretmenler tarafından belirtilen diğer görüşlerdir. Şeker ve Şimşek (2012: 116) tarafından lise öğrencilerinin Muhteşem Yüzyıl dizisine yönelik kanaatlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada da katılımcılar diziyle ilgili sınırlı da olsa olumlu görüşler dile getirmişlerdir. Bunlar, “*dizinin tarihe olan merakı*

arttırması” ile “kullanılan dekorlar ve savaş sahneleri”dir. Çencen ve Demir (2013: 96) tarafından Muhteşem Yüzyıl dizisi ile 10. sınıf tarih ders kitabında yer alan "Kanuni Sultan Süleyman Dönemi" söylemlerinin göstergebilimsel açısından karşılaştırılmasına yönelik çalışmada her iki sunum aracının söylemlerinde “*dönemin Osmanlı Devleti'nin zengin, ihtişamlı ve kültür-sanat alanında yetkin olduğu*” yönünde ortak bir içeriğin olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin diziyile ilgili olumsuz görüşlerin tamamına bakıldığında özellikle milli hassasiyet ve değerlerin bu konuda temel belirleyici olduğu görülmektedir. Öğretmenler öncelikle bu yapımın sadece hareme odaklı bir dizi olup topluma eksik bir Osmanlı imajı verdiğini, tarihsel olayların ve kostümlerin gerçekliği yansıtmadığını belirtmişlerdir. Reytingin ön plana çıkarılmış olması, savaş sahnelerinin yetersiz ve kısa olması, dizinin küreselleşen bir dünyaya uyum sürecinde toplumu dönüştürme yani kültürel emperyalizmin bir aracı olarak kullanılması, milli değerleri çeşitli açılardan rencide etmesi, özellikle cinsellik sahnelerinin çok olması nedeniyle lise öğrencisinin gelişim çağına uygun olmaması, dizideki kurgunun insanların zihninde tarihi gerçeklik olarak algılanması gibi vurgulanan noktalar öğretmenlerin belirttikleri diğer görüşlerdir. Şeker ve Şimşek (2012: 116-117) tarafından yapılan çalışmada da kimi öğrenciler dizide ele alınan dönemin sadece harem merkezli anlatılmasından ötürü diziyi sığ bulmuş ve ‘harem’ olgusunun diziyi müstehcen kıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmında dizideki padişah temsili yüzünden Kanuni algılarında değişiklik yaşandığı, büyük çoğunluğunda ise Muhteşem Yüzyıl’ın sadece bir dizi olup, gerçekleri olduğu biçimiyle sunmadığını düşündükleri için algılarında herhangi bir değişiklik olmadığı belirlenmiştir. Özmen, Er ve Ünal (2014: 422-425) tarafından 8. sınıf öğrencileriyle yürütülen bir araştırmada ise genel olarak dizinin öğrenciler için pek olumlu bir anlam ifade etmediği ortaya çıkmıştır. Araştırmada öğrenciler, “*Muhteşem Yüzyıl dizisini göz önüne alarak ‘Kanuni Sultan Süleyman ve Dönemi’ denildiğinde aşağıdakilerden her birini nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusunun “*Kanuni kadınlara düşkündür*” seçeneğine tamamen katılıyorum; “*ülkede herkesin barış ve huzur içinde yaşadığı bir dönemdir*” seçeneğine katılmıyorum; “*adaletin ve eşitliğin olmadığı bir dönemdir*”, “*ülkemizin dünyanın süper gücü olduğu bir dönemdir*”, “*Kanuni adil ve merhametlidir*”, “*Kanuni'nin ömrü sarayda hep kadınlarla geçmiştir*” seçeneklerine ise kararsızım şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Yazarlar bu sonuçları, “*filmin Kanuni’yi kadın düşkünü biri olarak gösterdiği ve bunun*

özellikle vurgulandığı şeklinde”...”filmde, Kanuni ve döneminin, olumlu yansıtılan yönleri olmakla birlikte, yeterince iyi yansıtılmadığı ya da kötü yansıtılmaya çalışıldığı” şeklinde yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin bu konudaki eleştirilerinin bir kısmı özellikle, harem, Kanuni ile Hürrem’in ilişkisi, içki içme sahneleri ve cinsellik vurgusu, Türkiye’de kimi milliyetçi-muhafazakâr kesim tarafından da tepkiyle karşılanmıştır (Şeker ve Şimşek, 2011: 491; Aydos, 2013: 1; Bilis, 2013: 30). “*Bu eleştirilerin temelinde bir kimlik bilinci ve ideolojik yaklaşım bulunmaktadır. Zira dizide bazı temsiller, kendini ve dünyayı tanımlamada Osmanlıyı ata, ced, ecdad olarak dinsel ve tarihsel açıdan saygın ve kutsi bir konuma yerleştiren toplumsal ve siyasal grupların tarih anlayışları, ideolojileri ile örtüşmemektedir...Osmanlı tarihinde siyasi, askeri, ekonomik vb. açılardan zirve olarak kabul edilen bir dönemi ele alan Muhteşem Yüzyıl dizisindeki bazı anlatı biçimleri kimi toplumsal ve siyasal grupların bugünkü varoluş ve kimlik söylemlerine uygun görünmemektedir*” (Bilis, 2013: 29-30). Gerek toplumda gerekse araştırma kapsamında öğretmenlerin bir kısmınca dile getirilen eleştirilerde Aydos’un (2013: 2) belirttiği gibi televizyonda sunulan anlatıların tarihsel metinlerde yer alan anlatılara göre farklılaşabileceği dikkate alınmamıştır. “*Hâlbuki tarihin televizyon anlatılarında ele alınması, hem televizyonun ticari bir araç olması nedeniyle, hem de aracın (medium) kendi özellikleri nedeniyle tarih metinlerinden oldukça farklı temsillerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır*” (Aydos, 2013: 2). Nitekim Bilis (2013: 29) dizide eleştirilen dekolte giysiler, öpüşme vs. sahnelerini “*dizinin yeterli tarihi danışmanlık bilgisi almamasından kaynaklanması da bir ihtimal olmakla birlikte sebeplerden biri de dizi anlatısının günümüz televizyon dizisi kriterlerine göre hazırlanmış olmasıdır... Dolayısıyla eleştirilen öpüşme sahneleri veya müstehcenlik tarihi gerçekliği çarpıtmak isteğinden değil, popüler televizyon diline uygun hareket etme isteğinden ileri gelmektedir*” şeklinde yorumlamıştır. Bununla birlikte RTÜK’e yapılmış olan şikâyetlere ve RTÜK’ün de verdiği uyarı niteliğindeki cezaya karşın dizinin reytingleri yüksek olmuştur (Şeker ve Şimşek, 2011: 491) ve de Osmanlı’ya yönelik ilgi artışında önemli bir rol oynamıştır (Aydos, 2013: 14). Nitekim Çoban’ın (2011: 56-58, 63) araştırmasında öğrenciler, Muhteşem Yüzyıl dizisini, en çok izledikleri dizi olarak birinci sırada, kendilerini etkileyen ve izlendiğinde faydalı olabilecek film ve diziler arasında da ikinci sırada göstermişlerdir. Yine Öztaş, Anıl ve Kılıç (2013: 110-111) tarafından MYO öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin en fazla

izledikleri ve beğendikleri tarihî film ve tarihi diziler arasında Muhteşem Yüzyıl dizisi ikinci sırada yer almıştır.

Derslerinde belgesel kullanma eğilimi daha fazla olan öğretmenler, Muhteşem Yüzyıl dizisinin sadece belli sahnelerinin bazı tarihsel olayları somutlaştırma ve tarihsel kavramların öğretilmesinde kullanılabileceğine yönelik görüş belirtmiştir. Ancak gerçekte hiçbirinin, diziyle ilgili belirttikleri olumsuz görüşler nedeniyle, diziden yararlanmadığı da ortaya çıkmıştır. Sadece bir öğretmen yeri geldiğinde diziden bahsederek sözel yollarla faydalandığını belirtmiştir. Çatal (2011: 817-818) tarafından yapılan ve derslerinde film kullanan öğretmenlerin uygulamalarının yansıtıldığı bir araştırmada da dizilerin sınıflarda yapılan anlık kimi konuşmalar dışında sistemli, daha önce hazırlığı yapılan ve kullanılan bir materyal olmadığı bulgusuna erişilmiştir. Çoban (2011: 59, 70) araştırmasında da öğretmenlerin çok büyük bir kısmının derslerinde tarihi film ve dizileri kullanmadığı, kullanan az sayıdaki öğretmenlerin de Muhteşem Yüzyıl dizisinden pek yararlanmadığı anlaşılmıştır. Öğretmenlerin genellikle “Çanakkale” konulu belgeselleri kullandıkları tespit edilmiştir.

Sonuç

Katılımcı öğretmenler için tarih konulu bir film ve dizi çekilirken ve de bu yapımlar tarih derslerinde kullanılmak için seçilirken dikkat edilmesi gereken en önemli kriterler, milli değerler ve hassasiyetler olmuştur. Şüphesiz öğretmenler bu yapımların çekilirken dönemin atmosferini yansıtması ve derste kullanılmak üzere seçilirken müfredat ve konulara uygun olması, öğrencilerin seviyesine uygun olması gibi eğitsel kriterleri de vurgulamışlardır. Ancak çalışmanın genel olarak bulguları onların milli değerleri temele aldıklarını göstermektedir.

Öğretmenler tarih konulu film ve dizilerin başta tarih konularını somutlaştırmak olmak üzere derslere birçok açıdan katkı yaptığını düşünmektedirler. Bununla beraber derslerde tarih konulu film ve dizi kullanan öğretmen oranı istenilen düzeyde değildir. Öğretmenler bu yapımların katkıları yanında ideolojik ve yanlı olması, belirli hassas noktalara ağırlık vermesi ve öğrencilerin bu hassas noktalara takılıp kalmasını da olumsuz görüşler olarak dile getirmişlerdir.

Tarih öğretmenleri, dizi veya filmleri derslerde kullanırken en çok bu yapımların öğretmen tarafından önceden izlenmiş olması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Öğretmenlerin film kullanımı ile ilgili görüşlerinde planlama ve film sonrası yapılabilecek etkinliklere yönelik yeterli veri çıkmamıştır. Öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde ve mevcut öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitim seminerlerinde bu hususlar üzerinde durulması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir.

Öğretmenler Muhteşem Yüzyıl dizisinin, insanların tarihe olan ilgi ve merakını arttırması, bazı tarihi olay ve kavramların öğretilmesi, konuların görselleştirilip, somutlaştırılarak anlaşılır kılınması gibi katkıları olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin diziyle ilgili olumsuz görüşlerin tamamına bakıldığında özellikle milli hassasiyet ve değerlerin bu konuda temel belirleyici olduğu gözlenmektedir. Öğretmenler bu yapımın hareme odaklı bir dizi olduğunu, olayların ve kostümlerin gerçekliği yansıtmadığını, reytingin ön plana çıkarıldığını, milli hassasiyetleri rencide ettiğini belirtmişlerdir. Tarih öğretmen adaylarına ve tarih öğretmenlerine verilen eğitimde sadece filmlerin tarih öğretimine yönelik kullanımı değil, bir medya aracı olarak televizyonun ve sinemanın kurgusal özelliği ile tarihi ve gerçekliği ele alış biçimleri ve akademik tarihten farklılıkları (Çencen ve Demir, 2013: 79, 96; Aydos, 2013) da öğretilmelidir.

Katılımcı öğretmenler, derslerinde bu diziden faydalanmamakla beraber, bazı tarihsel olayları somutlaştırma ve tarihsel kavramların öğretilmesinde bu dizinin belli sahnelerinin kullanılabileceğine yönelik görüş belirtmişlerdir.

Günümüzde tarihi sunan en popüler araçlardan birisi filmlerdir. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına sahip olmaları ve bir filmin nasıl okunacağını bilmeleri gerekmektedir (Güven vd, 2014: 341). Bunun için filmlerin derslerde nasıl kullanılacağına dair öğretmen adaylarına Özel Öğretim Yöntemleri ile Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı derslerinde bilgi ve deneyim kazandırılmalıdır. Bunun yanında film kullanımı konusunda okul imkânlarının uygun duruma getirilmesi ve öğretmenlere film kullanımı konusunda rehber kitapçıklar hazırlanması da göz önünde tutulması gereken çözüm yollarındandır.

Kaynakça

- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 7(13), 141-160.
- Aydos, S. (2013). Muhafazakâr milliyetçi muhayyilede kanuni: muhteşem yüzyıl'a yönelik tepkilere dair bir okuma. *History Studies*, 5/1, 1-16. doi: http://dx.doi.org/10.9737/historyS_701
- Bilis, A. E. (2013). Popüler televizyon dizilerinden *muhteşem yüzyıl* dizisi örneğinde tarihin yapısökümü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 45, 19-38. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/5000033534/5000033569> (erişim, 22. 10. 2014).
- Birkök, M. C. (2008). Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: sinema filmleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-12. doi: <http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v5i2.574>
- Çatal, B. (2011). Kurgunun gücü: tarih öğretiminde tarihsel film kullanımı. Mehmet Öz (Ed.). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler (18-20 Mart 2010)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 809-818.
- Çencen, N. ve Demir, Ö. (2013). Günümüz ortaöğretim 10. Sınıf tarih ders kitabı ile muhteşem yüzyıl isimli televizyon dizisindeki "kanuni sultan süleyman dönemi" söylemlerinin gösterge bilimsel açıdan karşılaştırılması. *TUHED, Turkish History Education Journal*, 2 (1), 76-101. <http://www.tuhed.org/article/view/1004000030/1004000034> (erişim, 25. 06. 2014).
- Çoban, Z. (2011). *Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig*, 42, 77-93.
- Güler, A, Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- Güven, İ., Bıkmaz, F., Demirhan İşcan, C. ve Keleşoğlu, S. (2014). *Tarih öğretimi, kuram ve uygulama*. İsmail Güven (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, E. ve Çengelci, T. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanılmasına ilişkin görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research/ Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2(1), 116-135. <http://www.jsser.org/index.php/JSSER/article/viewFile/30/pdf> (erişim, 12.07.2013).
- Kaya, R. (2005). *Öğrencilerin tarih sunum araçlarına yaklaşımı (Erzurum örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Marcus, A. S. and. Stoddard, J. D. (2009). The inconvenient truth about teaching history with documentary film: strategies for presenting multiple perspectives and teaching controversial issues. *The Social Studies*, November/December 2009, 279-284.
- Marcus, A. S., Metzger, S. A; Paxton, R. J. ve Stoddard, J. D. (2010). *Teaching history with film: strategies for secondary social studies*. NewYork: Routledge.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çeviri Ed.). Ankara: Nobel.
- Muratalan, T. (2011). Tarih öğretmenlerinin tarihî filmlerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özmen, C., Er, H. ve Ünal, F. (2014). Televizyon dizilerinin tarih bilinci üzerine etkisi "muhteşem yüzyıl dizisi örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/25, s. 409-426.
- Öztaş, S. (2007). Tarih öğretimi ve filmler: tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısı üzerine etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztaş, S. (2008). Tarih öğretimi ve filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16/2. 543-556.
- Öztaş, S. (2011). Tarih sinema ilişkisi ve sinema filmlerinin tarih derslerinde kullanımının önemi. Mehmet Öz (Ed.). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de*

- Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler (18-20 Mart 2010)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 797-807.
- Öztaş, S. (2012). Tarih öğretiminde filmlerin kullanımı. İ. H. Demircioğlu ve İ. Turan (Ed.). *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi. 163-182.
- Öztaş, S., Anıl, N. K. ve Kılıç B. (2013). Tarihî film veya tarihî dizilerin tarihe ilgiyi artırmada etkisine ilişkin MYO öğrencilerinin görüşleri. *Electronic Journal of Vocational Colleges- UMYOS Özel Sayı*, 107-120. http://www.ejovoc.org/makaleler/aralik_2013_umyos/pdf/15.pdf (erişim, 27.09.2014).
- Şeker, T. ve Şimşek F. (2012). Kodlama-kodaçımı bağlamında muhteşem yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk İletişim*, 7/2, 111-120. <http://josc.selcuk.edu.tr/josc/article/view/57/54> (erişim, 13. 10. 2014).
- Şeker, M. ve Şimşek, F. (2011). Ötekilik bağlamında ‘muhteşem yüzyıl’ dizisinin farklı ideolojideki gazetelerin köşe yazılarına yansımaları. *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 483-501.
- Tekeli, İ. (1998). *Tarih bilinci ve gençlik, karşılaştırmalı avrupa ve türkiye araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Walker, T. R. (2006). Historical literacy: reading history through film. *The Social Studies*, January/February 2006, 30-34.
- Wilkinson, S. (2004). Focus group research. In D. Silverman. (Ed.), *Qualitative Research: Theory, Method and Practice* (177-199). London: Sage.
- Yakar, H. G. İ. (2013). Sinema filmlerinin eğitim amaçlı kullanımı: tarihsel bir değerlendirme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 21-36.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yücel, A. (2014). “muhteşem yüzyıl” dizisinin alımlama analizi: kadın ve erkek imajı üzerine farklı okumalar.” *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/muhtesemyuzyil.pdf> (erişim, 20. 10. 2014).

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to identify history teachers' ideas on the use of historical film and series specific to Muhteşem Yüzyıl. In parallel with this purpose, teachers' ideas about the criteria while shooting the movies and series, their contribution to history classes, criteria for how to choose and use the movies and series that they are going to use in their classes, Muhteşem Yüzyıl, and how to utilise it are examined.

Method

Working group of the study is composed of 7 history teachers working in different schools in Erzurum city center. Teachers composing study group have been chosen with criteria sampling method. Criteria of the sampling have been identified as having interest in historical films and series. Data of the study that are carried out with quantitative research approach have been gained through focus group interview. Focus group interview has been conducted by 2 researchers in January 2012 with a recorder. As researchers are quite interested in the subject, interview lasted more than normal time and was completed in 3 hours and 16 minutes. Although researchers were aware of the fact that the interview was longer than the needed, as participants wanted to carry on and the discussions were fruitful they did not interrupt. Data have been analysed through content analysis. Findings have been presented with tables and quotations from participants' views. While quoting, discussion context has tried to be maintained.

Results

According to the findings, teachers have expressed that while shooting a historical movie or series, national benefits, sensibilities should be taken into consideration and the historical period's atmosphere should be reflected. Half of the teachers expressed that the movie should be as true to realities as possible, while the others said there should be a harmony between reality and the fiction.

Teachers believe that historical movies and series contribute to classes in terms of concretising history subjects and arousing interest in history. Besides their

contribution, teachers also expressed their negative ideas about the productions for being ideological and biased, instead of a wholesome history presentation focusing on certain sensitive points, and students' getting stuck in sensitive points.

The most important criteria for choosing the movie or the series to be used in the class are being appropriate for national values and curriculum. Teachers also expressed that movies and series should be unbiased and of high quality as well as national points.

History teachers mostly emphasised that the productions to be used in the class should be watched by the teacher himself/herself beforehand. Teachers also pointed out that explanations should be included while using the movie or the series, and students should be instructed for watching critically.

Teachers stated that *Muhteşem Yüzyıl* has contributions for the class in terms of arousing people's interest in history, teaching some historical events and concepts, making subjects clearer by concretising and arousing desire to learn true information. Besides these, teachers also suggested that the production is focused on harem, and it depicts a deficient Ottoman image, costumes and events do not reflect realities, rating is brought into the forefront, war scenes are insufficient, the series are used as an agent for cultural imperialism, and national interest are not cared.

None of the teachers uses these series in their classes; however they stated that some scenes can be used in teaching some historical concepts and concretising certain historical events.

Discussion

For participant teachers, the most important criteria to be taken into consideration have been national values and sensitivities while shooting and using movies in history classes. Naturally teachers have also emphasised teaching criteria. Teachers' ideas about historical movies and series' contribution to history teaching are in harmony with related literature (Demircioğlu, 2007, 80-82; Çoban, 2011, 29-37; Muratalan, 2011, 84-85; Öztaş, 2012, 171-172; Aktekin and Çoban, 2012, 143-145). Teaching criteria, while choosing the movie to use in the class, that teachers emphasised besides national values are generally proper to the ones stated in literature (Demircioğlu, 2007, 83; Öztaş, 2012, 166, 174), yet insufficient.

It can be said that participant teachers, although it is not sufficient, are proper according to the identified criteria in literature (Demircioğlu, 2007, 83-86; Öztaş, 2007, 147-150; 2012, 168-170). However sufficient data could not be reached for planning and activities that can be carried after watching the series. This result corresponds to the result of Çoban's study (2011, 71) which shows that teachers do not give information about the film and the activities after watching the film, and rate of performing activities is so low that there is almost none.

Teachers pointed out that *Muhteşem Yüzyıl* by bringing history to agenda, has enhanced people's interest in history. This finding correspond to the finding of the study carried out by Yücel (2014, 17-18) when teachers' negative ideas about the series are taken into consideration completely, it is seen that national sensitivity and values are basic determinant in this sense. Some of the teachers' negative ideas especially about hareem, Kanuni's relationship with Hürrem Sultan and their drinking scenes and focus on sexuality have also been criticised by nationalist-conservative people in Turkey (Şeker and Şimşek, 2011, 491; Aydos, 2013, 1; Bilis, 2013, 30). Both in the society and within the scope of the study, in some teachers' criticism, as Aydos (2013,2) has also pointed out, the fact that there can be differences between television narrations and historical text narrations was not taken into consideration.

Conclusion

It is understood that history teachers are aware of historical movies' benefits; however do not use these productions in their classes; instead they tend to use documentary. It is clear that history teachers are not capable of planning processes about use of the movies and activities that can be carried out after watching the movies. Focusing these points while teaching undergraduate students within curriculum and giving in-service training seminars to teachers is considered to be essential. Teachers, while appreciating positive aspects of *Muhteşem Yüzyıl*, emphasised negative aspects more. These negative ideas are some of the factors that lead them not to use the series. During the training of future history teachers and teachers, both use of movies in history teaching and at the same time handling history and reality with cinema's fictional feature and television as a mean of media, and its differences from academic history (Çencen and Demir, 2013, 79, 96; Aydos, 2013) should be taught.